

Abbo. Religiosè propositi tenax, nihil flagrantius desiderabat quam, solutum curis rerum humanarum, et a tumultu remotum, beato otio perfrui. Verum ad monasterii procurationem cum vocatus fuisset, multis negotiis implicitus est et constrictus, coactusque nonnunquam de re vili, de possessiuncula, de decimis aliisque juribus infestissime contendere cum præpotentibus viris, et præsulibus; et adversus eorum vim et insidias, Christianissimorum regum, et summorum pontificum auctoritatem implorare. Postremum hoc potissimum præstitit Apologetico et aliquot ex epistolis. De Abbone vero ipso cur nihil dicamus, in causa sunt veterum et recentiorum de eo testimonia quæ subjicimus.

VETERUM ET RECENTIORUM DE S. ABBONE TESTIMONIA.

Fulberti, episcopi Carnotensis, epistola 21.

Pleno virtutis, et gratia circumfuso, charissimo Patri Abboni, Fulbertus suus. Quanam te resalutatione digner, o sacer abba, o magne philosophe?

Sigeberti monachi Gemblacensis, in libro De illustribus Ecclesiæ scriptoribus, capite 140.

Abbo abbas Florianensis quantum valuerit in utraque scientia ostendit, cum super calculum Victorii commentatus est. Martyr obiit.

Ejusdem, in Chronographia, ad annum 994.

Abbo abbas Florianensis, qui super calculum Victorii commentatus est.

Senati Bravonii, in Vita sancti Oswaldi.

Porro in monasterio Ramesiæ Abbo Florianensem monachum degere voluit morum sanctitate præclarum, et litteris egregie eruditum, ut monachos doceret, scholis præesset, et tum regularem sive monasticam disciplinam, tum litterarum scientiam promoveret. Is Abbo, Dunstani hortatu, beati Edmundi regis et martyris passionem accurate conscripsit. Tandem Florianum reversus, et illic abbas effectus, a suis monachis occisus est.

Trithemii abbatis, libro De scriptoribus ecclesiasticis.

Abbo, Florianensis monasterii abbas, ordinis Sancti Benedicti, vir in divinis Scripturis jugi lectione et studio exercitatus, et in sæcularibus disciplinis egregie doctus, vita quoque et conversatione insignis, et usque ad martyrii coronam dignus com-

probatus. Dum in Vasconia verbum Dei prædicaret, fidei christianæ testis sanguinis effusione factus est. Scripsit super calculo Victorii librum unum, additiones in eundem, librum unum, et quædam alia. Claruit temporibus Ottonis primi, anno Domini 970. *Jacobi Philippi Bergomatis, Chronicorum libro XII, ad annum 982.*

Abbo etiam Florianensis abbas: vir in divinis Scripturis admodum exercitatus, atque in sæcularibus disciplinis egregie doctus, ita quoque et mira conversatione insignis, etc., ut Trithemius.

Conradi Gesneri, in Bibliotheca.

Abbo Florianensis cœnobii abbas, Gallus, Aurelianensis, scripsit Vitæ Eadmundi martyris libros duos; apologeticum ad Francorum reges librum unum; et super calculo Victorii librum unum; additiones in eundem librum unum; de motibus stellarum librum unum; de planetarum cursu librum unum; Epistolas ad Gregorium Quintum, Ottonem imperatorem, Robertum regem, Bernardum Bellilocum, Odilonem Cluniacensem; Demonstrationum astronomicarum librum unum; contra episcopum Aurelianensem librum unum; Categoriarum spiritualium librum unum; de Computo librum unum, Homiliarum in Evangelia librum unum; de Cœna Domini librum unum; de sancto Stephano martyre Sequentiam unam, Responsoria quædam: Circulos annorum incarnationis Dominicæ ad sua tempora correxit. Obiit anno 1004, a suis monachis interfectus. Ejus Vitam scripsit Aimoinus Florianensis.

SANCTI ABBONIS EPISTOLÆ.

EPISTOLA PRIMA

AD GREGORIUM V SUMMUM PONTIFICEM.

Domino semper in Christo venerabili GREGORIO sanctæ Romanæ et apostolicæ sedis præsulî, ac ideo universalis Ecclesiæ doctori, suus illius Abbo, Florianensium rector, salutem in Christo.

Sæpius contingit ut puritas integræ veritatis sententia vacillet malefidi interpretis; quod ego, venerabilis Pater, cavens, vestri animi sensa fideliter simpliciterque, ut præcepistis, deprompsi; nec animositatem regis perhorruî, dum fidem quam vobis promiseram ex asse servavi: quandoquidem nihil addidi, nihil minui, nihil mutavi, nihil reliqui. Horum omnium ipse Arnulphus Remensis archiepiscopus a custodia liberatus et absolutus testis est; cui vestrum pallium eo tenore obtuli quo illico acceperam ex sanctis manibus vestris. Testis etiam dominus meus Robertus, Francorum rex inclytus, vocatur, utique spiritualis in Christo filius, qui vobis parere decrevit, ac si beato Petro apostolorum

C principi, cujus vices in terris nunc geritis. Porro unum vestræ majestati persuadeo, quo prædictum archiepiscopum doceatis qualiter cum suis clericis conversari debeat, qualiter filios suæ Ecclesiæ a pristinis erroribus abstrahat, et prædia seu possessiones quas sancta Maria perdidit restituat. Nam, sicut ait quidam sæcularium:

Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi.

(HORAT. Ep. I, II. 14.)

Ita Remensi Ecclesiæ accidit ut in rebus sanctæ Mariæ vindicatum sit quidquid Arnulphus et Gerbertus commiserunt mali; et, quia utrumque et amicum et colo et colui, si qua in eis reprehensione digna comperi, quamvis eis displiceret, non tacui. Nihil tamen ab his factum reprehensibilis didici, quam quod nobilissimam omnium Gallicanarum Ecclesiarum inopem, abjectam, vilem et desolatam suo litigio reddiderunt. Eidem vestra irrefragabili auctoritate succurrite, et eam ad illum pristinum statum reducite quo beatæ memoriæ Adalberonem

constat reliquisse. Cæterum suggero vestræ sancti-
lati ut eorum recordemini quæ per me vobis comes
Fulco mandavit, malle se scilicet vetera monasteria
diruta restaurare, quam nova a fundamentis con-
dere. Quod quam frivolum sit et omnino vacuum,
vicinum nobis Sancti Petri monasterium, quod di-
citur Ferrarias, indicat, priscis temporibus regia
munificentia magnificentissimum Romanæ Ec-
clesiæ membrum, nunc vero suorum vassallorum
beneficio ita corrosum, ut vix aliquid remanserit ad
stipendia paucorum fratrum. Hæc et alia rogant
violentorum lacrymæ : his consolationis manum
porrigite, quam Dominus de cælo prospexit, ut solve-
ret gemitum compeditorum, quando vos fecit caput
omnium nostrorum. Tandem quid et ipse patiar,
innotescat. Est quidem Qauz, nepos Wal comitis de
castro Nantonis, qui devastat possessiones nostri
monasterii ; de quo precor ut cum ipso Wal, qui
nunc Romæ est, loquamini, minando contra ejus
nepotem virgam excommunicationis nisi resipuerit,
si inveni gratiam in oculis vestris ; nam liberalitatis
vestræ memor, ut servus Domino gratias refero,
qui inter missarum solemnias, vestro munere plane
usus, vestri nullo modo oblivisci valeo in meis ora-
tionibus. Cæterum vobis semper decrevi parere,
cujus apostolatam Deus custodiat in æterna pace.
Valete.

EPISTOLA II

GREGORII V AD ABBONEM.

[Vide in GREGORIO V, *Patrologiæ tom. CXXXVII.*]

EPISTOLA III.

ABBONIS AD GREGORIUM V SUMMUM PONTIFICEM.

Domino semper venerabili sanctæ Romanæ et
universalis Ecclesiæ præsuli GREGORIO suus ille Flo-
riacensium rector ABBO.

Multi se importunos ingerunt, qui me aliquid
posse apud vestram clementiam suspicantur, ge-
nutenus implorantes pro suis peccatis opem inter-
cessionis ; quorum opinionem adeo veram credidi,
ut eorum declamatoriam orationem vestris auribus
dispensatorie allegarem, arbitratus vestræ Ecclesiæ
utilem fore, quam omnes expetunt qui in Christo
pie volunt vivere (*II Tom III, 12*). Quorumdam vero
qui se se magni faciunt, preces abhorruui, ne forte
ad iracundiam irriterem, quam eis placare debueram.
Si improbus seu etiam importunus intercessor ac-
cedam, siquidem Moises ad aquas contradictionis
(*Nam., xx, 25*), dum rebelli populo prodesse voluit,
sententiam divinæ animadversionis vir mitissimus
super omnes homines excepit. Unde mihi amico-
rumque necessitati consului, qui ante præsentiam
vestræ majestatis, in quantum potui, nec tacenda
dixi, nec dicenda reticui. Quare, vestra benevolen-
tia usus, experimento didici quod vester animus
compatiatur miserorum infortuniis, afflictorum ca-
lamitati, lapsibus humanæ fragilitatis ; dum enim
vobiscum conferendo loquerer de passionibus ani-
mæ, quid aliud reperi nisi moralitatem Gregorianæ
acundie et severitatem paternæ indulgentiæ? Qui-

bus illectus Floriacum lætus redii, et omnibus ad quos
meus sermo pervenire potuit, plenam sanctitatis et
reverentiæ vestram conversationem innotui, sicque
mihi contigit ut reginæ Austri, quæ venit a fini-
bus terræ audire sapientiam Salomonis, reversaque
in terram suam regem ac servos ejus beatificavit
(*III Reg. x, 1 et seqq.*) : quamvis sane momento
temporis in Italia vobiscum degui, vix diebus quibus
spiritus hos reget artus referre valeo mira quæ au-
divi et vidi. Unde quædam venerabilis femina,
Ildgardis nomine, super his obstupescens, cum
Romam ire disponebat, lacrymabiliter expostulavit
jure propinquitatis quatenus litteris nostris vobis
commendaretur, quæ peccatrix est et nobilis non
autem ideo nobilis qua peccatrix, sed ideo peccatrix
quia nobilis : nam, lenocinante humani generis
inimico, multa in sæculo sæcularis mulier commisit,
pro quibus pœnitentiæ remedium expetiit, et consilio
bonorum virorum duo monasteria, unum canonico-
rum, alterum sanctimonialium ex propriis rebus et
possessionibus construxit, in singulis quoque, no-
vem ferme millibus a se invicem disparatis, tantos
reditus delegavit, ut sufficere possint etiam pluri-
mis quam sunt animæ utriusque congregationis.
Porro monasterium alterum in honore sancti Petri
apostolorum principis, alterum sancti Andreæ apo-
stoli, Romanæ Ecclesiæ sub census tributo addicere
cupit, et ea privilegio vestræ irrefragabilis aucto-
ritatis muniri. Quapropter vestram serenitatem plus
solito deprecor ut, prædecessorum morem sequen-
do, eisdem novis monasteriis novus auctor novos
indiculorum hiblos corroboretis quibus ipsæ con-
gregationes ab omni mundano strepitu quietæ Do-
mino servire possint, maxime sub epitimio excom-
municationis.

EPISTOLA IV.

AD GREGORIUM V, SUMMUM PONTIFICEM.

Domino semper venerabili sanctæ Romanæ et uni-
versalis Ecclesiæ præsuli GREGORIO sui illius me-
mor Floriacensium rector ABBO.

Experimento didici quod qui apponat scientiam,
apponit dolorem (*Eccl. 1, 18*). Cum intelligentia
divinæ legis pretiosum separo a vili, et memoria
præteritorum malorum cor pungit, quod se virtuti-
bus minus servisse recognoscit : sicque fit ut scien-
tia contra fragilitatis humanæ lenocinia inflet, quam
charitas ædificat (*I Cor. viii, 1*), sicut ex collatione
quam ad invicem habuimus expertus sum, cum de
passionibus animæ loquentes in Spoleti provincia
itineri otium vertimus in honestum negotium.
Cujus collationis recordatus paternitatem vestram
oro et deprecor ut, vestris orationibus adjutus, Do-
mino placentium merear adipisci consortium ; et
hic vester fidelis nomine Humboldus erga se suam-
que necessitatem vestram sentiat bonitatem, quam
totus orbis optat nancisci ad suam perpetuam pa-
cem. Denique qualiter monachorum legislatoris Be-
nedicti corpus in Galliam translatum sit, quæve in
Cisalpinis partibus historialiter gesta habeantur,

requisistis; cui postquam historiam patefecim, ut jussistis Transalpinis legendam dirigere non distuli: et hoc indiculo vobis satisfeci. Direxi etiam duo vascula Manzerina, in quibus anaglypho opere continentur Charitas et Ethica; quarum altera, id est Charitas, utraque manu Vetus et Novum Testamentum præfert per singula epithemata, Ethica alis suis complectitur historiam et allegoriam: ita ut utraque virtus, Charitas scilicet ac Ethica, quatuor virtutes per singula vasculorum ora exclusoris opere prætendant.

Fascibus exemptos dum cernimus Urbis alumnos,

Externis dominis subdita Roma furit.

Nec mirum cum scena sibi fit sævior illis,

Et crudelis habet, unde cruenta fiet.

Quam caveas alter mage, quam jam denique

[quintus

Gregorius, mundi pervigil excubiis.

cujus amore vacas transcendere cernuus Alpes

Heridanique nives Abbo sequendo pares.

Translatos Patris cineres Bene nomine dicti,

Mandant Hesperii et tibi, Sancte Dei.

Hos loculo pariter Francis veneramur ovantes,

Et venerare, cui gesta legenda dedi.

EPISTOLA V.

AD MONACHOS SANCTI MARTINI

His patribus et fratribus in monasterio Sancti Martini commanipularibus, maxime HERIVEO bonæ indolis speculo, amatorum Christi amator ABBO.

Opportunitas temporis solet quæri ad exsequendam efficaciam ejuslibet negotii, quandoquidem nihil fit quod eo carere possit. Quod ideo vestræ charitati objeci, quia plus æquo distulistis mittere indiculum vestræ legationis: ac idcirco vobis parere mihi fuit impossibile, quibus placere omnimodis gestio, nec unquam bonorum præceptis inobediens apparebo, nisi constrictus aut religionis proposito, aut temporis articulo. Verum cum charitative ad expeditum iter monuissetis, hæc adeo demiror, cur causam promotionis in vestris litteris non significastis: nam auctoritates sanctorum Patrum, quas specialiter deferri jussistis, quoquo locorum præmanibus habeo, ne decipiar æmulatorum lenocinio, qui fratri parant foveam, et fortassis incident in eam (*Eccle. x, 8*) Unum quasi ex vulgi opinione addidici, domnum videlicet AR. archiepiscopum contradicere privilegiis sancti M. communis patroni; quod qui desipiens crederet, ut vir tantæ auctoritatis et mansuetudinis contraire velit Romanorum pontificum decretis et sanctorum canonum institutis? Si quidem Romana Ecclesia sua super omnes Ecclesias excellentia hoc habet privilegii, ut, sicut claviger regni cœlestis obtinet principatum apostolici culminis, ita eadem Romana Ecclesia auctoritatem tribuat omnibus quasi suis membris, quæ sunt per quatuor climata totius orbis. Qui ergo Romanæ Ecclesiæ contradicit, quid aliud quam se a membri ejus subtrahit, ut fiat portio adversariorum Christi? Certe unicuique Ecclesiæ suum jubet servari pri-

villegium, illud magnum et inviolabile Nicænum concilium, quod sanctissimus papa Gregorius ita se fatetur venerari, ac si sanctum Evangelium. De privilegiis quoque idem papa venerabilis scribi episcopo Joanni, inquiens: *Grave nimis et contra sacerdotale constat esse propositum, cujusquam monasterii privilegia olim indulta confundere, et arrium (sic) quæ sunt pro quiete disposita niti deducere* (lib. vii, epist. 33). Et infra: Proinde his fraternitatem vestram hortamur affatibus, ut a monasterii molestia se sine aliqua excusatione contineat, et quæ eis sunt diutius custodita, nullius occasionis tentet usurpatione convellere, sed cuncta illibata et sine aliqua studeat refragatione servare; et plus sibi in eodem monasterio, quam prædecessoribus

suis licuit, noverit non licere. Absit itaque, absit ut sanctorum virorum, et maxime antiquorum pontificum Romanorum scripta modernorum sustineant præjudicia, et floccipendant posteriorum sensa, quorum venerantur memorias? Si enim juniores tempore veterum aspernantur edicta, quibus assensum præbere debuerant, quid restat, nisi ut plumbum aquis supernatet, lignum vero fundo tenusmersum dehiscat? præsertim cum scriptum sit: *Ne transgrediaris terminos quos posuerunt patres tui* (*Prov. xxii, 28*). Hoc unum suadeo, ut perquiratis merita Turonensium et Romanorum pontificum, quorum alter edixit, alter concripsit, et postea utrum illis a contradicentium industria præponderare dijudicare poteritis. Valet.

EPISTOLA VI.

AD ROBERTUM REGEM FRANCORUM,

ROBERTO regi Francorum inclyto famulorum Dei famulus ABBO, memor salis quod aliquando in palatio comedi.

Satis admodum miror unde hi sales eloquentiæ proruperunt, quorum amaritudinem, domine mi rex, inopinato abhorruim, abhorrens silentio tegere nequivi, nam palatina facundia hactenus usus sum, et ab ipsis cunabilis pene in monasterio veritatem puer didici, quam me amisisse causatur ille a secretis. Dum jam albet nix capitis, cui gratias refero, quoniam me ad me reduxit, quandoquidem hominem esse innotuit, quem mutabilis fortunæ casibus subditum et dixit et scripsit; ait enim Scriptura: *Omnis homo mendax* (*Ps. cxv, 11*); sed fortassis cum Propheta in exstasi hoc protulit, quod ego quoque benigne accepissem, nisi esset scriptum: *Perdes omnes qui loquantur mendacium* (*Ps. v, 7*). Ad quid enim aliud amicus meus apostoli verba ad me retorsit, dum in sermone meo *est et non esse* enuntiavit (*Jac. v, 12*), nisi quia aut quod est non esse, aut quod non est esse fatentem reprehendere voluit? cujus criminis in hac re me nullo modo reum esse sciatis, quippe ante has litteras, in quibus mendacii redarguor, neminem pro hujusmodi causa vidicum quo *est et non* potuissem sermocinari. Quod vero adjecit, *sed sit*, in illo est, meæ fragilitatis modum considerans, hominibus quam Deo similis esse ma-

lui, abominatus superbiam illius qui fuit signaculum similitudinis Dei (*Exech. xxviii, 12*). Porro sicut nemo bonus, nisi solus Deus (*Marc., x, 18*), sic nihil est in rerum creaturis, nihil enim in eis est quod mutabile non est, et si omnis creatura mutabilis est, quomodo verbum ejus mutabile non est? Sane hoc sibi proprium reservavit, de quo dictum est in Veteri Testamento: *Qui est misit me ad vos (Exod., iii, 14)*. Ecce, venerabilis rex, meus apud majestatem vestram sermo apologeticus, et, ne hujusce locutionis ineptiis decipiāmini, cautum esse opto et semper optavi. Valet.

EPISTOLA VII.

AD ODILONEM ABBATEM CLUNIENSEM.

Domino semper venerabili ODILONI Cluniensis congregationis Patri, ejusdem officii ABBO, indignus famulorum Christi famulus.

Sæpe contingit ut spiritualis philosophiæ dapibus amicis convivia pro modulo nostro præparemus, sperantes hac introductione eorum deliciis communicare, quoniam, ut dicit Scriptura, amicorum sunt omnia communia; quapropter quempiam solum suis studiis uti minime delectat et charitatis epulas tunc bona voluntas libenter degustat, cum inter ejusdem scientiæ sectatores non est expers muneris quo sibi illicit amatorum veritatis. Unde, venerabilis pater, floccipendens emulorum vesaniam, instar commentatoris scribere decrevi aliquid gratum amicis, utile posteris quo communicatum te esse volui, quem, postquam semel cognovi, semper in omnibus pio amore et diligo et dilexi. Nec pudet te habere judicem propositæ quæstionis, quem commendat lepor dulcissimæ affabilitatis, ut puta antiquæ nobilitatis complum prosapia, cum eloquentia quam venustat frequens et humilis sapientia; hanc nimirum plus solito expertus sum compendioso itinere, cum pariter remoraremur tam in nostro quam in Sancti Dei monasterio, ubi quidam ex fratribus vestris, ut mihi visum fuit, saris benevolus, attentus et docilis, requisivit de repetitione similium numerorum qui habentur frequentius in canonibus Evangeliorum. Quam quæstionem expediendo ei ad plenum satisfacere nequivi, partim ob difficultatem sui, partim quia nec locus nec tempus sufficiebat negotio hujusmodi; nunc vero, occasionem nactus, explicabo quomodo se habeat congeries numerorum in prædictis canonibus, exposita prius ratione qua in singulis Evangeliorum libris sunt tripliciter præfixi numeri, quorum alii capitula, alii æras, alii subnotationes designant, communes scilicet et proprias, et capitula quidem nec non æræ ex minio hoc videntur differre, quod capitula exprimentur majore caractere, æræ vero nusquam denarium excedunt, nec infra denarium ex ordine se sequuntur, nisi contingat. Subnotationes quoque ex atramento in singulis evangelistis ab uno incipiunt, et in multam pluralitatem primæ vel solæ ordinabiliter lego numeri excrescunt: quod facilius intellectui patebit, si quod faciendum in reliquis, unius evangelitæ adnotatio descripta pro exemplo sit. Sunt itaque

PATROE. CXXXIX.

apud Matthæum capitula xxviii, inter quæ sunt subnotationes ccclv, quibus singulis adjecta est sua æra, ex qua cognoscatur in quo canone ipsa subnotatio reperiat. Ut autem decem sint canones et non amplius, in quibus evangelistæ sibi novies tantum conferuntur, illud facit quod Marcus hanc proprietatem servat cum Joanne, qua nusquam ei soli solvi consentit. Nec eidem cum altero, nisi cum Matthæo: nam inter quatuor si concordia sit, unus modus existit; alter vero si discrepaverit, quatuor modi inveniuntur: si unus quilibet duobus conferatur, sex ad extremum erunt, si ad similitudinem monomachiæ unus reliquis sigillatim respondeat. Cæterum hoc in eisdem canonibus est animadvertendum, quod distinguuntur lineis directis a sinistra in dexteram legentis, inter quas usque ad finem quinque subnotationes fiunt, de singulis videlicet evangelistis qui sunt dispositi in capite uniuscujusque canonis. Inter primas igitur lineas primi canonis sunt subnotationes xx, ex quibus nihil ingerit dubietatis ille ordo in quo scribuntur apud Matthæum vii, apud Marcum ii, apud Lucam vii, apud Joannem x. De reliquis quæstio est, quam illuc facit, quod Joannes sparsim scripsit in diversis locis ea quæ alii colligentes semel dixerunt singuli in suis opusculis. Exempli gratia disponantur evangelistarum verba ut sunt in textu, propria cum subnotatione diversa.

	T		
	M		
C	R	xi	Ego quidem baptizo vos in aqua in
	M	iiii	pœnitentiam; qui autem post me ventu-
	V	x	rus est, fortior me est, cujus non sum
	L		dignus calceamenta portare, ipse vos
	O		baptizabit in Spiritu sancto et igni.
	I	vi	
	R		
	M	iiii	Et erat Joannes vestitus pilis cameli et
	T		zona pellicea circa lumbos ejus, et lo-
	M	xi	custas et mel sylvestre edebat, et prædi-
	V	x	cabat dicens: Venit fortior me post me,
	L		cujus non sum dignus procumbens sol-
	O	xii	vere corrigiam calceamentorum ejus:
	I		ego baptizavi vos in aqua, ille vero ba-
	V		pizabit vos in Spiritu sancto.
	I	x	Ego quidem aqua baptizo vos, veniet
	T	xi	autem fortior me cujus non sum dignus
	M		solvere corrigiam calceamentorum ejus,
D	R	iiii	ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et
	M		igni.
	O	xiiii	
	I		
	O	vi	Joannes testimonium perhibet de ipso,
	I		et clamat, dicens: Hic erat quem dixi
	T	xi	qui post me venturus est, ante me factus
	M		est: prior me erat.
	R	iiii	
	M		
	V	x	
	L		
	O	xii	Ego baptizo in aqua, medius autem
	I		vestrum stetit quem vos non scitis.
	T	xi	
	M		
	R	iiii	
	M		
	V	x	
	L		

O		
L	XIII	Hic est de quo dixi : Post me venit vir
T		qui ante factus est, quia prior me erat,
M	XI	et ego nesciebam eum, sed ut manifeste-
R		tur Israel, propterea veni ego in aqua
M	III	baptisans.
V		
L	X	
O		
I	XXVIII	Ipsi vos mihi testimonium perhibetis
V		quod dixerim : Ego non sum Christus
M	XI	sed qui missus sum ante illum.
R		
M	III	
V		
L	X	

His ita præmissis, sobrius lector intelligit quia Joannes nunc hic nunc illic tetigit quod Matthæus et alii collegerunt in ordine unius sæ subnotationis: quapropter in ejusdem Joannis Evangelio post primam subnotationem quater est facta similium numerorum repetitio: siquidem de viro venturo et de baptismo Joannis, ubi ille alterum retulit, alterum reticuit; et rursus alibi utrumque simul dixit; ad ultimum de prædicto viro venturo repetiit, quem Christum vocavit. Perspiciamus itaque primi canonis initium. post hanc unam concordiam omnium evangelistarum, Denique post secundam lineam Joannes unam subnotationem tertio repetiit, reliqui secundo: post tertiam quoque lineam idem ipse Joannes quinqueis variavit, quod aliorum unusquisque semel suo loco exposuit. Hæc ratio observatur in aliis, qui sunt in collatione, canonibus. Nec hoc silendum est quod una et æqualis progressio sit subnotationum: sed in canonibus numero aliquando intermisso, in singulis Evangelii numerorum ordine rato; cavenda tamen est in his discordia in quibus nulla esse debet omnino diversitas; nam ut de Matthæo loquar, qui principatum obtinet in prædictis canonibus, exceptis duobus a principio libri ejus usque ad finem prima æra primi canonis ordinat tenorem; similiter secunda secundi, tertia tertii, sic de reliquis; unde falso existimatur scripta esse illa subnotatio, quæ in textu Matthæi est LXXXVI, cum æra prima. Idcirco quia, evolutis quamplurimis Evangeliorum voluminibus, nusquam inter LXX et LXXVI subnotationem, ulla in canone reperitur, quapropter eundem Matthæi LXXXVI scilicet subnotationem, in sexto tantum canone apud Matthæum reperire poteris, et nusquam alibi, ideoque non ibidem scribenda est æra prima, sed potius æra sexta, sicut unius antiqui voluminis series recensita innuit. Nam quod sub hac digessit Matthæus, ipse ducentesima quadragesima quarta sub prima æra repetiit, ac idcirco reciproca vicissitudine eidem concordant reliqui, in, qua Marcus cxxxviii pene similia est prosecutus. Repetendum igitur quod illius evangelistæ qui primus habetur in quolibet canone, licet intermisso, ordinato tamen augmento subnotationum progressio sit: verbi gratia, apud Matthæum post subnotationem octavam undecima sequitur;

A apud Joannem post decimam quartam invenitur; reliquorum vero eidem primo consentientium propter concordiam aliquando transgressio fit; si qua sane in talibus dubitatio incidit, assumatur præ manibus de consensu Evangelistarum liber Augustini omnium ecclesiasticarum quæstionum singulariter subtilissimi expositoris; post Ammonium enim, qui de quatuor Evangeliiis fecit unum, ad similitudinem libri qui dicitur *Concordia regularum*, hic Augustinus omnes dubitabiles propositiones Evangeliorum decerpit, atque in uno codice ordinavit, earumque obscuritati maximam lucem infudit. Post eundem quoque Ammonium Eusebius Cæsariensis libros Evangeliorum ut fuerant remanere permisit, et eorum concordiam numerorum ratione distinxit, quam Evangeliorum canones appellavit; quem secutus Hieronymus divinæ legis interpret et de græco fecit esse latinum, atque, eorumdem canonum ordinatio qualiter intelligenda sit, ita scripsit ad Damasum: *Sciendum est, inquit, ne quis ignarum ex similitudine numerorum error involvat, quod, sicut in subnotatione canonum distinctorum, in canone quolibet tres evangelistæ bis vel ter, vel quater aut etiam amplius eundem numerum per ordinem habuerunt adnotatum, et quartus e contrario discrepantes, quod id quod tres illi in eo loco semel dixerint, quartus toties in corpore voluminis sui ponat, quoties diversi numeri in ejus canone positi sunt, contra prædictorum numerorum continuatas similitudines. Item si in uno quolibet eorum aut etiam duobus, ibidem in canone numerus bis, ter aut eo amplius reperiatur in ordine collocatus, et dispar is inveniat in cæteris, dubium non erit, quod id quod illius illorumve canones numerus bis vel ter repetitis ab his in volumine semel dictum sit alteri vero eorum toties in uno atque eodem sensu loquantur, quoties prætulerint in numerorum adnotatione distantiam. Hoc et in omnium novem canonum collatione servabitur. Cæterum, in decimo quoniam propria singulorum tantummodo continentur, non potest contra id comparatio esse, quod solum est.* Tandem quia, venerabilis Pater, ex prædicti viri commentariis ista enodando transtuli, atque ea non præjudicii sed judicii censuræ direxi, qui, illius benovoli fratris sagacitati satisfacere volens, me apud vos fuisse verbosum aut nimis garrulum pertimui, timendo plura dicere supersedi. Restat tamen ei, quia fortassis non didicit, quid sit æra proprie exponere, eo quod Isidorus, quem sum secutus, ea sit usus quam frequenter in canonibus. Æra est singulorum annorum supputatio, dicta ab ære, quod singulis annis reddebatur Romanæ reipublicæ, ideoque Hispanorum consuetudine pro centesimo vel alio quolibet anno centesima vel alia quælibet ponitur æra. Cognoscat itaque ille meus familiaris exactor me attentum illi operam impendisse, ei ferculum de lignis Libani construxisse ea charitate media qua Apostolus optat: *Deus patientiæ et solatii de vobis idipsum sapere in alterutrum secundum Jesum Christum (Rom. xv, 5).* Siquidem vos utrique mit

solatio estis, quos id ipsum sapere desidero quod A
secundum illum Christum sapio, quatenus unani-
mes uno ore pariter glorificemus sub catholicæ fidei
integritate. Valet.

EPISTOLA VIII.

AD G.... ABBATEM.

Domino in Christo dilectissimo fratri coabbati
G. humilis Floriacensium rector ABBO.

Desiderii mei fuerat honorum virorum studia
moresque explorare, explorando imitari, imitando
describere; non pravorum hominum plenam vitii
vitam investigare, investigatam multis lacrymis de-
plorando exponere. Quod ut facerem illa res com-
pulsit qua ingemisco, quod sub novissima hora mul-
torum charitas refrigescit, eorum maxime qui in
habitu præferunt quod eis mundus crucifixus sit B
(Gal., iv, 14), quandoquidem non tantum simula-
tione verum etiam dissimulatione provocant iram
Dei; quorum dolos, venerabilis Pater, caveas, frau-
dulenta verba ne audias: quoniam sepulcrum pa-
tens est guttur eorum (Psal. v, 11) qui turbare
republicam maximum lucrum putant. Sub ovina
pelle lupi ad monasterii asylum confugiunt, sub-
sellis se pro latibulis abscondunt, et, ubi tempus
male faciendi invenerint, malefaciunt, simplices
fratres falsis circumventionibus sollicitant, lenocinio
blandæ perditionis incautos decipiunt, et corruptos
veneno sua iniquitatis præcipitant in labyrinthum
sui erroris; melioribus se detrahunt, crimina au-
ditu horribilia confingunt; quorum Deus venter est, C
et gloria in confusione (Phil., iii, 19): quia nimi-
rum, terrena sapientes, non gustaverunt quam sua-
vis est Dominus et Christus ejus, sub quo vivimus,
movemur et sumus (Act., xvii, 28). Hæc idcirco
lucæ sanctitati scribo, similibus similia conferens,
quia in sancti Martini Majori monasterio tibi satis
admodum vicino talia facta rumor innotuit, quæ tuis
rationibus possunt imputari, non quod malevolis
assensum præbueris, sed quod inauditum nefas tua
irrefragabili auctoritate corrigere neglexisti; siqui-
dem, percurrentibus legatis e diversis mundi parti-
bus, amatores sacræ religionis iudices convenire
oportuit, eorum sententia determinare objectiones
criminis, et utrum iudicio justo repulsam meruerit
qui dicitur reus ante conspectum divinæ majestatis. D
Non enim ille sanctissimus et magnus papa Grego-
rius ita abbates pro recens ortis rumoribus tractari
voluit, qui Lupo presbytero et abbati propter Sia-
grum Augustodunensem episcopum inter alia scri-
bit, præcipiens ne solus episcopus civitatis præsu-
mat iudicare causas accusati abbatis; sed, adhibitis
quam pluribus coepiscopis, in concilio audientiam
deferat, ut omnium communi parique decreto aut
innocens absolvatur aut reus condemnatur. Id ipsum
etiam nostro privilegio inserendum credidi quod de
sanctis manibus domni Gregorii nostra ætate papæ
sanctissimi sub auctoritate sancti Petri suscipere,
quamvis indignus, emerui: quapropter, venerabilis
in Christo, non declamatorie sed dispensatorie tibi

persuadeo, quem plurimum diligo, ne credas subor-
natis testibus, ne credas derepente falsis fortasse
criminationibus, quia et diabolus, ut bonos deci-
piat, aliquando in angelum lucis se transfigurat (II
Cor. vi, 14). Recordare testimonii presbyterorum
quos convicit falsa dixisse, argumento usus, semel
patratum scelus non potuisse fieri sub locorum di-
versitate; hinc sumptum est quod habetur in cano-
nibus, ut in appellatione virorum sacri ordinis alii
accusatores, alii testes sint, alii iudices, et singulo-
rum vita discutiatur, ne vindictam meditentur, ne
velint exercere in innocentem suæ indignationis
achimœniam rabiem. Quippe, juxta illud Sallustii
(Orat. Cæs. in Senatu), necesse est ut omnes sint ab
ira, odio, gratia et misericordia alieni. Dic, quæso,
ubi lectum est oves pastorem iudicavisse? An ubi
Judas Magistrum prodidit? sed ipse nec accusavit,
nec iudicavit. David, in circumcisione positus, in
Saul dominum suum manus mittere noluit. Cui
tamen oram chlamydis præscidit (I Reg. xxiv, 5),
docens procul dubio subjectos prælatorum vitia ita
manu humillimæ reprehensionis tangere, ut eorum
nomen nolint extinguere; non enim est potestas
nisi a Deo; et qui potestati resistit, Dei ordinationi
resistit (Rom., xiii, 1. 2). Videant igitur monachi
Majorianæ congregationis quid in abbatem com-
miserint, quorum fuit regula silentio vitam degere,
nulli detrudere, nullum odisse, obmutescere non
solum a malis verum etiam a bonis, maledicentes
non remaledicere, sed magis benedicere. Quis eos
a iugo regulæ absolvit, ut buccis crepantibus pa-
cem prædicent, et dentibus mordeant, liberi per
plateas discurrant, delationi inserviant, cum delato-
res morte mulcentur, aut humanius ad vitam re-
servati septennio pœnitentiæ remedio castigentur?
Quis contemplativæ vitæ sectatores, qui pedes illius
cum Maria lacrymis rigare debuerant, in infra septa
sui claustrii tribunal conscientie conscendere, sua
et aliena peccata non detegere vel publicare, imo
potius deflere; quis, inquam, docuit homines pro-
scribere? in foris reos damnare? Ecce fama exiit
quod contra divinas humanasque leges abbas ignito
ferro se purgare voluit, cui audientia denegatur,
prærogativa iudicii excluditur, palam præjudicium
passus asportatur, examen laicis datur, monachis
subtrahitur? quibus sanior mens saniusque consi-
lium, ac inter malesanos, unius lustris spatio, re-
gularis ordo confunditur. Sed esto: conscius cri-
minis prælatus [edit. prælibatus] obtunditur, furca
dignus atque cruciatibus miserabilis obruitur. Num-
quid subditorum catenis colla committet? num-
quid suorum manibus dilaniandus deficiet? At for-
tassis ille quondam noster Fredericus honorum
æmulus fratrum, insidiator pessimus, hujusmodi
apud vos scholas instituit; quatenus, sicut ab Ario,
Ariani; a Gnatone, Gnatonici; ita sui discipuli a
Frederico, Fredericiani! Certe, venerabilis Pater,
cavenda est talium ansa calumniæ, cavenda men-
daciorem frabateria impunitæ nequitie, ne vos

decipiant ullo modo, qui hactenus bonus odor estis Deo in omni loco : nam ego ab eis inter deteriores deterrimus adjudicor, parricida appellor, quibus si placerem, Christi servus non essem (*Gal.* 1, 10); vobis autem gratias refero, qui mea vice doluistis, et de me, licet minimo fratre vestro, maledicta perpeti non potuistis; de cætero vestris litteris scire velim utrum repudiatus abbas libellum repudii fratribus suis miserit, an præjudicatus violentiam sustinuerit : quoniam mecum ille totius religionis signifer Odilo contemnitur, et fratres Cluniensis cœnobii, ut nobis relatum est, de Majore monasterio cum dedecore sunt expulsi; et id duos tantum factionis principes egisse comperimus, quorum temeritas eo promptior ad audendum omne facinus, quo faventis conciliabuli major est potentatus. Sæpe namque, ut inductione cognovimus, easdem vires taciturnitas argumento invehit, quas eloquentia, quæ illationis necessitatem colligit. Quandoquidem et dicenda tacere malum est, tacenda dicere pessimum. Quapropter, omnium amantissime quam plurimos ejusdem congregationis bonos fratres ut in melius proficiant admone. Murmuratores autem ac bilingues, ut a nequissimo vitio desinant, corrige. Proposito exemplo de veteri lege : « Vas, » inquit Moyses, « quod cooperculum non habet, immundum est (*Levit.* 11, 53), » quia illud os animam coinquinat, quod absque moderationis obstaculo ad omnem turpitudinem proferendam patet. Recordentur suæ professionis, et discant subditi prælatis obedire, non imperare; cum humilitatis subjectione a priore quidlibet requirere, non superbiendo ejus imperiis contradicere : qui enim nituntur collum excutere de sub jugo regulæ, seniores conantur non obsecrare, sed increpare, scandalum ei, non pacem quærere; conspirationi seu conjurationi semper satagunt inservire; nec metuunt pœnas jurantibus propositas, quas patiuntur desertores militiæ vel rei majestatis imperatoriæ : nec ad hoc nostra procedit oratio, quo sanctorum virorum atque electorum judicium vel subtrahere examini patrem qui dicitur incestus vel sacrilegus, sed filiorum pietati ac miserationi consulo, ne veluti Cham nuditatem patris detegant, imo potius aversis vultibus abscondant (*Gen.*, 11, 22 et 23). Quis enim ignorat quod ille postmodum paternam maledictionem in posteris sustinuit, et non fratrum servus sed servus servorum fuit. Tandem his prælibatis unam de eadem re conditionaliter propositionem subnexui, ex qua oriuntur syllogismi quos ab antecedentibus, consequentibus ac repugnantibus, et si tua charitas non elicuit, tamen auctoritas vim necessariæ conclusionis suggerere quibit. Dum enim super causa Bernerii quod verum est assupseris, quid inferendum sit absque ullius scrupuli ambiguo manifestabis; hæc autem sit : abbas si palam reus est intentati criminis, indignus est officio indultæ paternitatis. Sane sic alterum existit, ut in abbate aut hoc aut illud non esse necesse sit : non enim

et palam reus est intentati criminis, et non est indignus officio indultæ paternitatis. Porro ad ultimum unum persuadeo, ne laxioribus habenis parcas illi nostro jam secundo fraternæ necis æmulo; quia nimirum vir linguosus, ut in suis insulsis litteris agnovi, aut bonis detrahit, aut manibus et pedibus ad malum quasi serpens repit. Valete.

EPISTOLA IX.

AD BERNERIUM ABBATEM.

Utinam abbati B. auctoritas ecclesiastica nihil indiscussum præterit, quin patenter doceat qualiter vivendum seu conversandum sit prælatis cum subditis, qualiterque de suis commissis judicandi sint prælati et subditi, quod te ignorare non arbitror, qui ab ipsis cunabulis educatus es inter magistros sacræ religionis, nec subterfugit judicium quo damnantur vel absolvuntur criminibus appetiti; nosti etiam quod Deus personas non accipit (*Deut.* x. 17), et quia monachalis professio inventa culpabilis magis damnat quam liberet reum ab objectis, nec valet ad defensionem criminis. Idcirco quid tua refert bonorum virorum expectare sententiam, quem propria conscientia accusat, turpissimæ actionis opinio infamat? adeo ut, sicut relatu veridicorum didici, partem abominationis confessus detegas, partem sub nomine cujusdam facti mirabilis, discretior vitiorum, abscondas. Sed quid prodest utrum partem facti, an factum habeas, cum illum versiculum:

Dimidium facti qui cœpit, habet.....
(HORAT., *Ep.* I, 3, 40).

omnes laudent, omnes sapienter dictum existiment. Nec te juvat illa quæ est apud rhetores translatio criminis, aut transmutatum nomen facti, quando scelus quod in prostibulo perpetratum est cum uxore alicujus aliter vir, aliter reus nominat; alter enim de adulterio queritur, alter non adulterium, sed quod fecit in prostibulo, licuisse fatetur. Neutrum tamen firmas vires defensionis suggerit, maxime tibi qui incentor factus es vitiorum, ad hoc electus ut fieres magister virtutum. Plurimos commissi gregis tuo morbo contaminasse diceris, lepra fœdissimæ contagionis perdidisse convinceris, nihil aliud dicens nisi quia fecisti, sed non perfecisti : ferro socium, imo filium, et eum qui te suæ vitæ tutorem elegerat, transfixisti; venenum ei porrexisti; ignem sacris ædibus injecisti : si ferro transfixus evasit, si venenum potatum non exstinxit, si ignis non convaluit, te peccasse negas, et nihil tua interesse affirmas. Resipisce, resipisce, inquam, et ad te redi; atque, si objectorum conscius es, noli abbates et monachos tecum infamare, quandoquidem non tu solus sed omnes tui ordinis tales esse creduntur, Ego autem in Christo verum fateor quia omnes qui tales sunt qualis diceris, et, ut audivi, confiteris. quia delatoribus non contradicis; omnes, inquam, et monachico habitu et abbatis officio indigni sunt. Verum tamen hoc absit a te ! cujus defensionem, si fieri potest, ut nostram quærimus, quo mœrente mœrebitur, quo gaudente gaudebitur.

mus: nec differas audientiam, quæso, si innocentiam defendis. Sin aliter, fratribus satisfac misso libello repudii, ac reddita episcopo cura pastoralis regiminis, ut alter qui dignus est quantocius succedere possit. Valet.

EPISTOLA X.

AD.... EPISCOPUM.

N.... episcopo amatorum Christi amator ABBO.

Quid prosit scientia litterarum agnoscitur ex difficultate quæstionum, quas dum enodare imperitia vulgi nescit, a docto carum sententiam investigare contendit; si tamen imperitos aliqua de inauditibus rebus dubitatio attigit. Dum enim in rerum natura quidquid illud est quæritur an sit, quid sit, cur sit, et quomodo sit, nec has quæstiones etiam imperitum vulgus præterit, certum est quod de ignotis omnino rebus nihil quærit. Nam philosophia in his exercet suam operam etiam quæ non sunt, ut nihil naturæ, nihil moralitatis eam effugiat, de quibus subtiliter investigat. Quapropter de juramenti observatione proponitur, nec ignota quærendi via est, cui argumentandi copia præsto est: cum jurare nihil aliud sit quam jure orare. Qui enim orat, quantum ad verifalsique opinionem, unam tantummodo tractat orationis speciem, etiamsi necesse est juramento obnoxiam. Hanc autem orationem dialectici enuntiativam nuncupant, quæ, præsentis tempore contenta, præteritum respicit ex facti actione; futurum vero ex facti promissione. Sed facti actio enuntiarum jurejurando potest, ut definite vera vel falsa sit apud eum qui rem definite novit; promissio vero futuræ actionis sicut definite sub scientia non cadit, ita juramentum de promissis rebus ignoratur verum falsum ne definitive sit, nisi de his quæ necessitas naturæ trahit, ut Deum immortalem esse et hominem mori; si quidem definite verum est quod omne ortum occidet. Illud autem quod contingit, quoniam non necesse est fieri, et opinabile plurimum existit, si quis jurejurando affirmare vel negare voluerit definite, id ratio facere non permittit; quoniam de contingentibus causis promissivus modus sæpe nos fallit, et aliter quam putamus res casu vel necessitate impulsæ succedunt. Qui ergo jurat, an jure oret, quæritur, et quæ juramenti circumstantiæ sint. Scilicet locus, tempus et persona considerantur, quippe si loco vel tempore seu persona legitima caruerit, juramento reus non erit: unde Dominus in Veteri Testamento per Moysen præcipit ut puella quæ adhuc in domo patris est, si votum voverit seu jusjurandum fecerit, ne voto vel juramento obligata teneatur, si, mox ut ad notitiam parentis pervenerit, paternæ auctoritatis invectione prohibita fuerit. Mulieris nihilominus, quæ sub viro agitur, votum vel juramentum irritum fiat, si virilis auctoritatis majestas assensum præbere noluerit, imo potius, ea die qua ejus stultitiam compererit, districtissima correctione inhibuerit (*Num. xxx, 4 et seq.*). Vota enim stultorum, ut ait Salomon, frangenda sunt (*Eccl. v, 3*). Idcirco ibidem Moyses prosequitur quod

A propitiationem Domini ipsa illa mulier meretur, quæ perjurii noxam incurrisse putabatur; sed et obstetricibus Hebræorum Deus bene fecisse legit quæ mendacio suo necandos filiorum Israel pueros a morte servasse dictæ sunt (*Exod. i, 20*). Mendacii igitur et perjurii causa pensanda est, qua aliquando levius, aliquando gravius peccatum committimus, nec unquam absque peccato mentimur; quandoquidem omne peccatum ex diabolo esse perhibetur (*I Joan., iii, 8*). Alibi quoque Dominus per Prophetam præcipit, *juramentum mendax ne diligatis* (*Zach. viii, 17*): et quid est mendaciter jurare, nisi pejerare? Hoc autem vetat diligere, ac si concedat invitum pejerare, juxta illud Apostoli: *Non quod volo bonum, hoc ago, sed quod nolo malum, illud facio.* B *Si autem quod nolo malum, hoc ago, non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum* (*Rom., vii, 19 et seq.*). Idcirco cogitur exclamare: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum* (*Id. ib., 24*). Huic sententiæ concordat illud Tobiae, qui bonis naturaliter moribus instituens filium: « Noli inquit mentiri omne mendacium. » Id præceptum hoc continet: Non enim mendacio utendum est, hoc est, quodam mendacio utendum non est. Verum tamen veritas Evangelii non solum non omni, sed nec ullo mendacio utendum esse innotuit, ubi omne mendacium ex diabolo esse proposuit. Quidquid enim ex diabolo est, malum est: nullo autem malo utendum est, nullo igitur quod ex diabolo est, utendum est. Et omne mendacium ex diabolo est: nullum autem mendacium bonum est; nullum igitur quod ex diabolo est, bonum est. Porro Scriptura dicit: *Omnis homo mendax* (*Psal. cxv, 11*) est, siquidem eo vitio humanam naturam diabolus corrumpit; ut et mortalis et mendax sit, nec mendax nisi unde mortalis, nec mortalis nisi unde mendax existit. In perjurio igitur, hoc est in juramento mendaci considerandum est vitium mendacii, et in vanum assumptum nomen Domini, quoniam illud solum ad mortem sufficit, juxta quod scriptum est: *Os quod mentitur, occidit animam* (*Sap., i, 11*); cui dum aliud malum supervenit, gravius peccatum gignit; quod nunc metu mortis committitur pro tuenda corporis salute, nunc spe lucri pro adipiscendis rebus terrenis; et hoc perjurium vocari placuit. Sed pro tuenda salute corporis peccatum commissum non magnificat miseratio humanæ compassionis, juxta illud comici:

Pro magno peccato paululum supplicii satis est pati;

(TERENT, in *And.*, act. V. scen. III.

metus enim et pietas æqualiter flectunt animum judicis ad misericordiam, qui trutina justis examinis distinguat modum culpæ levioris et gravioris; siquidem ejusdem legis capitula, quamvis sibi videantur contraria, nullus præterit nisi transgressor legis, quem tamen aliquando metus vel pietas absolvit. Denique lex jussit ut masculus qui intraret templum Veneris, capite puniretur; siquidem jussit ut qui

matrem cædi videret, nisi eam eriperet, capite puniretur : quidam itaque juvenis in templo Veneris matrem cædi vidit, et, ingressus templum, matrem eripuit. Quæritur quid magis observare debuerit, dum matrem cædi vidit ; seu enim intraret, seu non intraret, capite puniendus erat : sed pietas præjudicat, quæ pro matris affectu cum utilitate et honestate accusatum purgat. Similis est lex Moysi de circumcissione pueri, si ejus octava dies a nativitate contigerit (*Gen.* xvii, 12). In Novo quoque Testamento alibi uxor diligenda, alibi odio habenda (*Luc.* xiv, 26) præcipitur, quæ omnia discretiōnis ille gladius separat, quem ignoraverunt Judæi, qui ad interrogationem Jesu de baptismo Joannis timentes utrinque feriri, hebetes sunt facti (*Matth.*, xxi, 25, 26).

Cæterum quia nos de juramento cœpimus, dicendum est quod remota cupiditate neminem sponte delectet jurare ; sed sæpius a malo est juramentum ut ait Evangelium (*Matth.* v, 34). Nam malus dives opprimit pauperem, malus latro spoliat viatorem, malus calumniator disceptat contra innocentem ; atque ita nequit miser effugere laqueos inimici, quem plus æquo patitur ignobilis. Dum enim, violentia exactoris quem vitare nequimus, jurare cogimur, aliquando in perjurium labimur necessitate coacti aut quorundam malesarta gratia illecti ; siquidem adulter, fugiendo mortem temporalem, absolvit se sacramento non esse reum adulterii, et ita se æternæ morti addixit. Quidam etiam in tumultu seu conspiratione militari juravit mortem optimi imperatoris. Et quid dicam ? Ille jam occidit suam animam, licet Veritas dicat : *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere* ? (*Matth.* x, 28.) Iste vero in affectione peccati adhuc deliberat ; atque sub partibus deliberationis quid sit utilius vel honestius consulit ; cui consulenti exemplo sit factum illius manu fortis, qui, postquam juravit interfectionem Nabal viri stulti et impii, interventu Abigahil prudentis feminæ maluit perjurium pœnitendo delere, quam perpetrato homicidio mali voli compos existere (*I Reg.* xxv). Quapropter si quem jurandi consuetudo ad hunc exitum vergit quo plerosque Deum offendisse non nescit, suademus aliorum pedem leviter figere potius quam tale præcipitium appetere, quo difficilius resurgendi spes possit inesse. Sic de naufragio obsessæ civitatis evadere cupientes, illam partem muri expetunt quam breviorē noverunt ; semper enim hostium cuneis circumsessi grave periculum vitamus, dum evadenti aditum quærimus ; siquidem multi labyrintho erroris perjurium vitare nequeunt dum id ipsum quod alter jurisjurandi sacramento astruit, alter rursus juramento negare contendit, et id pro dicto uterque accipit ; verumtamen altera pars contradictionis absque ullo scrupulo semper falsa existit. Quæritur quoque si rem suam sibi injuste ablatam debet repetere qui ne repetat tormentis compulsus est jurare. Quam quæstionem

Argumentum a nota facillime dissolvit, dum jurare sit jure orare : qui enim falso veraciterve oral, jure aut non jure pronuntiat ; jure autem orat qui a veritate non declinat, non jure vero qui cogit veritatem involvere mendacio ; nec jure raptoris violentiam sustinet, qui jusle accepit quod habet. Debet igitur repetere quidquid juste habuit, injuste perdidit. Attamen juravit, ait aliquis, licet defendi possit non jurasse qui non oravit jure, quandoquidem ad sui defensionem atque ad abluenda crimina dat locum juridicalis clementia et lex divina. Si autem audientia subtrahitur, non jure sed crudelitate exhibita innocentia damnatur : nam, sicut majus peccatum fuit Judæ tradentis quam Pilati crucifigentis, ita majus peccatum est pejerare cogentis quam ejus qui innocens pejerat timore mortis ; quandoquidem Petrus, dum mori timuit, vitam negavit. Verumtamen, humanæ fragilitati compatiens, respexit Dominus Petrum et ejus lacrymas quibus flevit amare, et non legitur eos respexisse quorum terrore defecit a Christi confessione ; siquidem incurrit non dissimiliter peccati foveam hujusmodi negator et pejerans, cum et ille nomen Domini confiteri erubescit, et iste in vanum assumit, videlicet, quantum est in se, aut timore aut cupiditate (et cupiditate quidem sicut negotiator, timore autem sicut fidei invitus proditor) ; unde Scriptura divina jurare prohibet, et additur quare ? scilicet ne forte perjuret ; quia perjurare, non jurare, peccatum est. Alibi quoque scriptum est : *Juravit Dominus, et non pœnitebit eum* (*Psal.* cxix, 4), quoniam juramentum, sed mendax tantum, sequitur pœnitentiæ remedium. Hæc de juramento sponte prolatis et violenter extortis tuæ fraternitati scribens distinxit, et eorum differentias collegi, ut, postquam ad tuæ peritiæ sacrarium pervenerint, tuoque examine quibusque fratribus placuerint, palam omnibus recitari possint. Nec differt is qui jurare compellitur ab eo qui violenter baptizatur, si uterque sacramenti violator habeatur ; quoniam, ut ait Augustinus, « ad Ecclesiam potest trahi nolens, accedere ad altare potest nolens, accipere potest sacramentum nolens, credere non potest nisi volens, fidem in corde non potest servare nisi volens. Quapropter caveat quis ad sacramenta fidei nolentem compellere, ne damnationis compede se potius obliget quam illum quem violatæ fidei reum existimat ; nam veneni propinator et potator uterque moritur, sed ille in anima, iste violata corporis natura (*Aug., Tract.* xxvi, in *Joan.*). » Unde me tædet vitæ meæ, et aliquando salis lacrymarum effundo, dum innocentum calamitates intueor, et cum eis vim passus exclamare compellor : *Domine, libera animam meam a labiis iniquis, quoniam cum his qui oderant pacem eram pacificus ; cum loquebar illis, impugnabant me gratis* (*Psal.* cxix, 2). Vale.

EPISTOLA XI.

AD MONACHOS MICIACENSES.

Florianensium rector, fratribus Miciacensibus

maxime eorum decauo CONSTANTINO, salutem in Domino.

Dum charitas sit bona voluntas, miror qua fronte eo bono carere non erubuistis, qui palam confite mini rancorem vestræ malæ voluntatis, non tantum verbis quantum litteris quas nostris fratribus direxistis; quod ulique facere non debuistis. Neque enim illorum benevolentia libenter suscipit prædicatores scelerum, proditores reorum, accusatores fratrum, maxime ubi (23) non admittitur, ubi audientia reo denegatur, cum scriptum sit quod nemo absens damnari possit. Vere fateor, fratres nostros vestris laudibus commaculare voluistis, quos, ac si complices, vestræ calumniæ adjunxistis fautores, detractionis iudices, accusationis præules. Verum eorum innocentia ab hujusmodi peste quam sit extranea, testatur Fredericus ignobilis scriba, qui nunc Hierosolymis exulat pro suorum mendaciorum fabrateria, pro excogitatorum de suis fratribus vitiorum inaudita historia. Siquidem et in nostra professione singularis Odilo Clunensium rector hujusmodi historiographos nuperrime detectos de suo monasterio flagris cæsos expulit, et ferro abscisionis terribiliter inussit. Prosequendi quippe sunt a Christianis Saterrici quos persecuti sunt pagani, quorum nunc multitudo excrevit; quam de sub cælo exterminet clementia divinæ pietatis! Denique Acephalorum hæresis, quæ nunc exorta est, cum Saterris damnanda est: quoniam sine capite regnant, sine patre spiritali, contra jus fasque naturæ suos fratres dilaniant, et mordentes pacem prædicant, cum nullum genus animalium sæviat nisi in dispar feris. Quapropter, professionis vestræ memores, vos ad vos reducite; quid coram Deo et sanctis ejus voveritis, mementote; abbatem, quem cum sua una ovicula expulistis, regulariter vobis præesse desiderate; ejus arbitrio fratrum suorum culpas relinquite; et, si regula Benedicti monachorum legislatoris displicet, saltem Apostoli sententia placeat, qua dicit: *Tu qui es, qui judicas alienum servum? suo Domino stat, aut cadit; stabit autem: potens est enim Dominus statuere illum (Rom. xiv, 4).* Si denique in pastorem vestrum manum reprehensionis mittitis, scitote quia Pastor pastorum Jesus Christus vobis contradicit, cujus exemplum imitatur in eo quod vos quasi nullius egentes in montibus reliquit, et unam ovem, quæ erraverat, ad gregem reducere quærit. Hoc quoque gravissimum in vestra conspiratione reperi, quod benignitatem domni Fulconis Aurelianensis episcopi contra vestrum abbatem exasperastis, ad inclementiam vestro concilio perduxistis, contra auctoritatem canonum in innocentem armastis. Innocentem autem idcirco fateor, quoniam bona conscientia, ut asserit, utitur, objectis respondere conatur, hæc quemquam vestrum legisse aliquando testatur; unde conjicimus quod invidia diaboli, qua mors introivit in orbem terrarum (*Sap. ii, 24*). depascat animum.

(23) Hic aliquid, substantivum scilicet, deesse videtur.

A insidiantium gregem succenturiatorum, quandoquidem ei locum defensionis obstruunt, quod in Ecclesia catholica nulli hactenus fuit licitum.

Tandem ad te, mi quondam familiaris Letalde, nunc sermo dirigitur, cujus alias singularem scientiam mea parvitas amplectitur et summis laudibus extollere nititur. Quid tua interfuit unius miseri vitam corrodere, unius homuncionis quæ non erant vitia denotare, cum scriptum sit quod sapiens pœnitenda non committit? At fortassis tuorum factorum non pœnitet. Verumtamen quis ministerium diaboli libenter assumpsit, ut vitia hominum denotet, in cathedra pestilentiae sedeat (*Psal. i, 1*), conciliabula malignantium unde struat? Hortor et obtestor, charissime, recordare infirmitatis tuæ, assume viscera misericordiae, fratres tuos argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina (*II Tim. iv, 2*), ita scilicet ut nec increpatio ad desperationem pertrahat, nec patientia vitiorum fomiti succumbat. Tu enim hujus conspirationis caput diceris; tu domni Rotberti abbatis tui officium, quod dictu nefas est. præsumpsisti, nec delatoris pœnam exhorruisti, quem expeditum omnibus malis absque ulla rebellionem restituat omnipotens Deus patris et fratrum unanimitati. Vale.

EPISTOLA XII.

AD ODILONEM.

Prærogativa insignito ODILONI Clunensium patri, amatorum Christi amator ABB. Floriacensium rector, salutem in Domino.

C Proficiscenti mihi in Wasconiam ob institutionem monasticæ religionis, contigit devenire ad monasterium Sancti Cypriani martyris, situm in suburbio Pictavensis famosissimæ urbis; quem locum postquam reperi vestræ subditum ditioni, nostrum credidi; quoniam amicorum sunt omnia communia, ut est quorundam sententia; atque idcirco nimis indolui de fama quæ tunc temporis volitabat per aures vulgi, quam vice discutiens vestra ultra modum ingemui, quod in viros nostræ professionis invidia diaboli per indisciplinatos suprebit, quod illi qui dicuntur monachi efficiantur satyrici criminatores fratrum, incentores vitiorum, ac viperino dente corrodunt viscera matris Ecclesiæ. Quorum insaniam, venerabilis pater, deterreri necesse est, ne conculcent sancta profani, ne vilescant pretiosi lapides sanctuarii; quandoquidem jam refrigescit multorum charitas (*Matth. xxiv, 12*), et mali cucullati sibi auxilio et consilio junguntur, ut de pennis Leviathan scribitur, quarum una uni conjungitur, et nec spiraculum quidem incedit per eas (*Job xli, 7*). Delatores enim mundanis legibus capitali sententia puniuntur. Qua temeritate ergo audent miseri os aperire in necem fratris, in detractionem proximi, assumendo officium proditoris; quorum professio est tacere, etiam a bonis? Prudenter, dilectissime horum præcave versutias, qui, mordentes bonorum vitam simplicem, et lupi sub ovina pelle, prædicant

pacem. Quo certo [tempore] lectum est monachos et sacerdotes Domini damnatos esse accusatione meretricis? quis monachus auctoritate Patrum abbatem suum ad sæculare iudicium compulit? quis clericorum vel episcoporum concilio addixit? Vere fateor sævissima districtione feriendam esse huiusmodi præsumptionem; quia, ut ait discretissimus monachorum legislator Benedictus, suum et alienum peccatum ille, suæ professionis immemor, abbati vel spiritali seniorum debuit patefacere, non delere et publicare, quod non vobis potestatem iudicandi de fratribus vestris sustulit, cum hanc alteri commisit. Tandem, quia in objectione criminis, auctoritate Magni Gregorii, alii sunt accusatores, alii testes, alii iudices; age, vir prudentissime, ut innocens expeditus crimine gaudeat, et accusator temerarius reum se sentiat, ne de penis innocentum rideat. Vale.

EPISTOLA XIII.

ALBERTI ABBATIS MICIACENSIS AD JOANNEM XVIII PAPAM.

Domino sancto et venerabili papæ Joanni XVIII, ALBERTUS abbas abbatiæ Sancti protomartyris Stephani et Christi confessoris M. et omnis congregatio monachorum ejusdem loci, videlicet Miciacensis salutem in Christo.

Novimus te, Pater reverende, constitutum in terris vicarium universali Ecclesiæ vice beati Petri, ut sustentens eos qui injuste opprimuntur, et opprimas eos auctoritate beati Petri, qui nimium se erigunt. Quapropter ad tuam confugimus reverentiam per hanc epistolam, ut subvenias nobis et facias quod precamur. Locus in quo habitamus dicitur Micianus, quem sanctissimi viri, scilicet beatus Euspicius et nepos ejus venerabilis Maximinus regio munere Clodovei primi Christiani Francorum regis fundaverunt, et alii quamplurimi deinde proprio beneficio construxerunt; et idem præfatus locus in tantum floruit olim in spiritali et temporali honore, ut cXL monachi ibidem congregati Deo assidue famularentur; in tantum postmodum dissipatus pervasione malorum, ut nullus [ibi] vivere potuerit monachus; gratia autem Christi juvante, paulatim nunc, quasi quidam redivivus æger a longa ægritudine convalescens, ita idem locus a vilitate suæ dejectionis resurgere aggreditur per eleemosynas bonorum virorum ac mulierum, ex quibus hæc bona mulier est domna Regina nomine, quæ multa prædicto loco pro salute sua, et pro remedio animarum videlicet sui mariti et filiorum suorum jam defunctorum, Deo et sanctis ibidem venerans obtulit. Timet autem ut [id est ne] post suum obitum aliquis suorum vel extraneorum conetur aliquid auferre ex his omnibus quæ dedit Deo; et ob hoc suggerimus vestræ sanctitati, ut duos tomos quos in vestro nomine scripsimus, quorum unus proprietatem largiti beneficii huius venerabilis feminæ continet, alter autem totius summam substantiæ nostri cænobii cor-

roboretis vestra auctoritate cum titulatione sigilli vestri nominis; et nos assidue pro vobis, vivo et mortuo, Deum deprecabimur. Dignum est enim, venerande Pater, ut prædecessorum vestrorum morem sequamini, et monasteriis novos indiculorum biblos corroboretis, quibus ipsæ congregationes ab omni mundano strepitu quiete Deo servire possint, maxime sub epilimio excommunicationis. Vestrum apostolatum Deus custodiat in æterna pace. Vale in Christo; beate Pater.

EPISTOLA XIV.

ABBONIS AD G. ....

Charissimo fratri G., amatorum Christi amator abbas Abbo Florianensium.

Sæpe contigit ut veritate odium crescat: quod sapientis animus patientissime tolerat, dum rei negotium utilem et honestum finem prælendit; pro quo illud sustinet, atque sustinendo pro inimicis clementer orat: quod te fecisse non abnego, qui pro injustitia quam pateris ad Deum clamas de profundis, et quibuscumque potes pro modulo tuæ possibilitatis declamatoriæ contradicis; inimicos sustines quos amicos habere debueras, quoniam sui propositi obliviscuntur Christiani qui ad inimicitias erumpunt, dum agnos non suos demetunt, aliena invadunt stipendia servorum Dei diripiunt. Et, quid dicam? non id idiotæ faciunt, sed doctores Christianorum, rectores plebium, et ita, quodammodo obcæcati omnium radice malorum (24), pauperes Christi ad inopiam pertrahunt; quod procul dubio minime facerent, si illud divinæ Scripturæ vetitum perhorrescerent: *Ne transgrediaris terminos quos posuerunt patres tui (Prov. xxii, xxviii), non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum (Levit. ix, 13).* Et Dominus per Moysen prophetam: *Væ iniquo qui transfert terminum proximi sui! (Deut. 28, 17.)* Et rursus per Isaiam: *Væ, qui conjungitis domum ad domum et agrum ad agrum copulatis! (Isa. v. 8.)* Subjungit etiam inferius: *Væ, qui conducunt leges iniquas et scribentes justitiam scripserunt, ut opprimerent in iudicio pauperes! (Id. x, 1, 2.)* Conducunt quippe leges iniquas ut opprimant in iudicio pauperes, quoniam dotes ecclesiarum non ecclesiis, quarum dotes sunt, derelinquunt, ut inde pauperes Christi sustententur, sed suis militibus aut pro donativis erogant, aut vice beneficiorum dispertiunt, fingentes legnam bonam sæculis inauditam, quod ipsæ dotes non sicut ecclesiarum sed potius altarium; cum maximum altare lapsum uno tremisse valeat restaurari; ecclesia vero vix quamplurimis solidorum impensis.

Nec mireris, frater charissime, quod hæc hæresis nostro moderno tempore crevit, quo justitia excessit terris: quando quidem nunc et novitates verborum placent, quas Apostolus prohibet (1 Thim. vi, 20), et in templo Dei fit sæculare, quod sanctum est. Altaria laicis in possessionem dantur, peccata populi non

(23) Scilicet superbia.

monachi vel clerici comedunt (*Os.* iv, 8), qui pro peccatis ejusdem populi apud Deum interveniunt; sed judicio episcoporum oblationes ecclesiæ plus equiset canibus laicorum prosunt, quam peregrinis, orphanis et viduis, aut restorationi ecclesiarum: sua enim altaria esse astruunt, quæ absque ullis auctoribus ab ecclesiâ secernunt, eo errore ducti quo delinebantur hæretici, qui unam personam Jesu Christi in duabus naturis conati sunt dividere in personarum pluralitate, contra illud, *si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent* (*I Cor.* xi, 8), Siquidem Apostolus crucifixum asserit quem gloriæ sua confessione patefecit: quia, sicut anima et caro unus est homo, ita Deus et homo unus est Christus, qui suam sponsam sanctam, videlicet Ecclesiam totam sibi consecravit, consecratam univit; et, si spectes ad templorum ædificia, fundamentum, parietes et tectum absque Christi mensa domus est, non ecclesiâ, sicut et cadaver dicitur corpus absque anima. Hæc idcirco dixerim, ne quis individua velit dividere, aliud dicens ecclesiam, aliud altare, quia nimis solers stulto consumitur labore qui conatur quod est impossibile. Quod vero sacerdotes Domini ecclesiarum dotes et decimas in manu sua consistere canonum auctoritate confirmant, nemo contradicit, qui eo loci *manum* potestatem intelligit. Nam predictæ res in manu sunt episcopi, sicut regnum in manu regis, quatenus eorum potestate et judicio servetur unicuique æquitas ad res suas obtinendas. Ne quis autem me falso existimet de manu hanc fixisse significationem, recordetur quod peccator pavidus de manu mortis se frequentius orat eripi. Ipsa tandem Ecclesia cujus sit, Christus manifestius dicit: *Tu es Petrus, et super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam* (*Mat'h.* xvi, 18). *Meam*, inquit, non *tuam*. Si ergo omnis Ecclesia Christi est, nulla autem Petri, aut alicujus est, restat ut hominum altercatio de partibus seu bonis ejus nulla esse debeat, quandoquidem ejus est pars, cujus est totum. Si quid vero de temporalibus ejus bonis partiendum est, illis debet specialiter prodesse qui ecclesiæ spiritaliter desserviunt die ac nocte.

Verumtamen non mediocriter moveor quid illud sit quod, cum omnes decimæ in manu episcopi sint, tertiam seu potius quartam partem episcopo auctoritas canonum concedit. Cui enim totum concessum est, et pars; sin autem et pars conceditur, totum concessum fuisse frustra contenditur: nisi forte illud totum ad ordinationem episcopi, non autem ad illam cessionem juris pertineat ut dare, vendere, seu in proprios usus retinere queat. Quis enim ignorat clericos et ecclesiasticas res consistere sub manu episcopi, qui per œconomos dispensandi easdem res potestatem accepit. Cæterum de tertia seu potius quarta parte, ei ad votum competit quidquid, ut ecclesiastico dispensatori, agere placuerit: quando-

quidem ei dono dare, vendere et possidere facultas arrisit; cumque in uno quolibet episcopio interdum mille sint ecclesiæ, mirum est si tanta est avaritia sacerdotum ut satiari nequeat tertia vel, quod minus est, quarta parte suarum ecclesiarum. Quod prævidens, Bracharense concilium ait: *Tertiam partem ex quacunque oblatione populi in ecclesiis parochialibus episcopus non requirat, sed illa tertia pars pro luminaribus ecclesiæ vel recuperatione servetur, et singulis annis episcopo exinde ratio fiat.* Cum igitur de hac parte ecclesiarum transcriptum sit, ubi quæso de dotibus vel decimis scriptura quælibet tradit quod singulis annis episcopo ratio reddenda sit an aliquid ecclesiæ, maxime res immobilis, poterit abalienari? est sane rei alicujus abalienatio, talis in jure cessio ut post hanc nulla sit legitima repetitio, quoniam ad priorem possessio jam non pertinet. Omnino hanc abalienationem de rebus ecclesiæ non posse fieri tot sunt testes quot sunt legum seu canonum auctores.

Quidam igitur antecessor meus in possessione nostri monasterii ecclesiam ædificavit, dotem contulit, num idcirco monasterium possessionem amisit aut abbas id abalienare potuit? Requisiti itaque in hoc hujus nostri monasterii libri politici a temporibus Magni Caroli pene vetustate consumpti, quid ædificata ecclesia mihi meisque fratribus debeat, innotescunt; quid contra illa dotis nomine data suis burdenationibus solvat, ibidem perpendit procuratoris diligentia. Porro quod te aliquando sub mei præsentia turbavit, dum diceretur quod monachi ecclesias tenere nequirent, remove ab animo; et scito quod monachus, nisi ad clericatum promotus, ecclesiæ retentis ministeriis, deservire, ne quid de redditibus ejus seu oblationibus vivere debeat et possit (25). Hæc omnia tuæ fraternitati scribens, quibusdam capitulis ecclesiæ subjectis sollicitum et cautum contra obloquentes reddere volui, ne imparatum inveniat, qui nostris utilitatibus derogat; siquidem qui nos simplicitatem habere monuit columbinam, serpentinam astutiam tenendam præmisit (*Mat'h.* x, 16), ne alicujus fictæ amicitie malefacta gratia illiciat, ne versuta calliditas innocentes opprimat. Quoniam in Canticis canticorum præcipimur capere vulpeculas quæ demoliuntur vineas: nam flores apparuerunt in terra nostra (*Cant.* ii, 15), divinæ gratiæ prærogativa quibus nutrimur, velut hæduli qui pascuntur in liliis (*I, ibid.*, 16), peccatorum nostrorum conscii sub magisterio et regula legislatoris Benedicti; qui etiam ingemiscimus, quoniam eorum ferinos rictus patimur, quos ab aliis passos graviora non ignoramus: nec in eos audent retorquere vindictam, sed in nos minimos nostramque innocentiam moveat persecutionem, juxta illud Maronis:

Torva læna lupum sequitur, lupus ipse capellam,
Florentem cytisum sequitur lasciva capella.
(*VIRG., Ecl.* ii, 63).

(25) Obscurus sane locus; quem mutilum aut corruptum vel primo intuitu facile quisque judicaverit.

Ne indigneris quod te capellæ similem dixerim, quæ lupo nonnunquam obediens murmurat, et flebiliter balatibus suam ærumnam ejulando conqueritur. Tu quoque, quia cogis dulcia arva perdendo relinquere (VIRG., Ecl. 1, 5) de impatientia blasphemaris, de taciturnitate reprehenderis. Sed capella aliquando lacrymosis questibus de ipsis faucibus lupi eripitur, tacendo vero ad mortem præcepta rapitur. Siquidem igitur potes, enitere, malis resiste, Christianum maxime episcopum, quia Christianus es, in te peccare noli permittere: ei alteram maxillam non præbeas, auferre volenti tunicam non dimittas (Matth. v, 39, 40), ne tua patientia illam perdas. Recordare proverbii quod scriptum est: *Malo arboris nodo malus cuneus quærendus est.*

Nec id dico uti monachus contra tuam professionem in aliquem manibus excedas, sed ut gladio divini verbi inferiusque prolatis sanctorum Patrum sententiis eum confodiens corrigas, qui, Christianæ professionis immemor, satagit esse rerum extor, legumque contor, dum fundatoribus ecclesiarum aut hæredibus eorum nititur auferre quod eis competit; et ita tuam ejusque animam salvans salvabis. Gregorius Magnus papa episcopis et clericis ad monasteriorum dominationem occasione regiminis importune tendentibus resistit in multis epistolis. De qua re Joanni Ravennati episcopo scribens (Epist. iv, 1), ait: «Pervenit ad me quod in ecclesiis fraternitatis tuæ aliqua loca dudum monasteriis consecrata, nunc habitacula clericorum aut etiam laicorum facta sunt, dumque hi, qui sunt in ecclesiis, fingunt se religiose vivere, monasteriis præponi appetunt, et per eorum vitam monasteria destruuntur. Nemo enim potest et ecclesiasticis obsequiis deservire, et in monachica regula ordinate persistere, ut ipse distractionem monasterii teneat, qui quotidie in ministerio ecclesiastico cogitur permanere. Proinde fraternitas tua hoc quolibet in loco factum emendare festinet, quia ego nullo modo patiar loca sacra monachorum ut per clericorum ambitum destruantur.» Item Mariano Ravennæ Episcopo (Id., *ibid.*, vi, 40): «Quod non debeat episcopus monasterium inquietare. Dudum ad nos multorum relatione pervenerat, monasteria in Ravennatibus partibus constituta omnino clericorum vestrorum dominio prægravari, ita ut occasione quasi regiminis ea, quod dici grave est, velut in proprietate possideant. Quibus non modicum condolentes, decessori vestro litteras misimus, ut hoc emendare per omnia debuisset. Sed quoniam vitæ termino citius occupatus [est], ne hoc onus in monasterio remaneret, fraternitati vestræ eadem nos scripsisse recolimus, et quia, ut comperimus, in hujus rei hactenus correctione cessatum est, hæc ad vos iterum pervidimus scripta dirigere. Hortamur ergo ut, omni mora omnique excusatione summo, ita monasteria ipsa ab hujusmodi studeatis gravamine relevare, quate-

nus nullam deinceps in eis clerici, vel ii qui in sacro sunt ordine constituti, ob aliud habeant nisi orandi tantummodo causa accedendi licentiam, aut si forte ad peragenda sacra missarum fuerint invitati mysteria. Sed ne vel per cujuslibet monachi aut abbatis promotionem, onus aliquod fortasse sustineant, studendum nobis est ut, si quispiam abbatum aut monachorum ex quocumque monasterio ad clericatus officium vel ordinem sacrum accesserit, non illic aliquam habeat, ut diximus, ulterius potestatem, ne monasteria hujus occasionis velamine ea quæ prohibemus sustinere onera compellantur. Hæc itaque omnia vigilantia cura emendare jam secundo communita sanctitas vestra non differat, ne si post hoc negligentes vos esse, quod non credimus, senserimus, aliter monasteriorum quieti prospicere compellamur. Nam notum vobis sit quia tantæ necessitati servorum Dei congregationem amplius subjacere non patimur. »

De injusta excommunicatione episcopi, Januario quoque Karalitano (26) episcopo, post aliqua scribit dicens (Id., *ibid.*, ii, 34): «Inter querelas multiplices, Isidorus vir clarissimus a fraternitate tua frustra se excommunicatum anathematizatumque conquestus est; quod quamobrem factum fuerit, dum a clerico tuo qui præsens erat voluissimus addiscere pro nulla alia causa, nisi pro eo quod te injuriaverat factum innotuit. Quæ res nos vehementer afflixit, quia si ita est, nil te ostendis de cœlestibus cogitare, sed terrenam te conversationem habere significas, dum pro vindicta propriæ injuriæ, quod sacris regulis prohibetur, maledictionem anathematis invexisti; unde de cætero omnino esto circumspectus atque sollicitus, et talia cuiquam pro defensione injuriæ tuæ inferre denuo non præsumas: nam si tale aliquid feceris, in te scias postea vindicandum.» Luminoso abbati monasterii Sancti Thomæ de Arimino (Id., *ibid.*, iv, 14): «Petitionem tuam congregationisque tuæ libenter suscepimus, secundum statuta Patrum jurisque formam tuis precibus accommodantes fidelem effectum, Castorio fratri et coepiscopo nostro nostra præceptione transmissa, e successoribusque ejus a te monasterioque tuo cunctæ læsionis abstulimus funditus potestatem, ut nec ultra in vestro versetur gravamine, nec monasterii res describat, nec publica illic debeat esse processio, illa videlicet ei jurisdictione relicta, ut in defuncti abbatis locum, alium, quem dignum communis consensus congregationis elegerit, debeat ordinare. His ita perfectis, in Dei opere estote solliciti, et assidue orationi operam date, ne non videatur magis vobis quæsitæ mentis in oratione securitas, sed male, quod absit! degentibus episcopalis evitata districtio.» Gregorius Castorio episcopo Arimino, de supra dicta re (Id., *ibid.*, iv, 43): «Luminosus abbas monasterii Sanctorum Andreae et Thomæ in Ariminense civitate constituti, quas nobis lacryma-

(26) Legatur Calaritano.

biliter preces effuderit, inditæ textus petitionis informat, pro qua re fraternitatem tuam hortamur ut, obeunte abbate monasterii ipsius ecclesiæ, tua [cura] in describendis providendisque acquisitis acquirendisve ejusdem monasterii rebus, nulla se occasione permisceat. Abbatem vero eidem monasterio non alium, sed quem dignum moribus atque actuum disciplinæ monachicæ communi consensu congregatio tota poposcerit, ordinare te volumus. Missas autem illic publicas per episcopum fieri omni modo prohibemus, ne in servorum Dei recessibus, popularibus occasio præbeatur ulla conventibus, et simpliciores ex hoc animas plerumque, quod absit! in scandalum trahat frequentior quoque muliebris introitus. Hanc autem scriptorum nostrorum paginam omni in futuro tempore vel post episcopis ordinandis formam statuimus, illibatamque servari, ut tecum tua Ecclesia, juvante Domino, suo tantummodo sit jure contenta, et monasterium illud, nulli alterius aliique generali canonicæve jurisdictioni deserviens, remotis vexationibus ac cunctis gravaminibus, divinum opus cum summa animi devotione perficiant. Data mense Julio, indict. xiv. »

Quod non debet episcopus monasterium inhibere a missis nec a sepultura : « Gregorius Joanni episcopo de Urbe Vetere (*Epist.*, 1, 12). Agapitus abbas monasterii Sancti Georgii insinuavit nobis plurima se [a] vestra sanctitate gravamina sustinere, et non solum in his [ad, vel contra] quæ necessitatis tempore aliquod monasterium possit subferre subsidium, verum etiam in ipso monasterio missas prohibeas celebrari, sepeliri etiam ibidem mortuos interdicas : quod si ita est, a tali vos hortamur inhumanitate suspendi, et sepeliri ibidem mortuos, vel celebrari missas, nulla ulterius habita contradictione, permittas; nec denuo querelam de his quæ dicta sunt prædictus vir venerabilis deponere compellatur; quod non debeat episcopus monasterium inhibere a missis. » Item Martiniano episcopo (*Id.*, *ibid.*, vii, 18. Indict. 1): « Quam sit necessarium monasteriorum quieti prospicere et de eorum securitate perpetua tractare, ante actum vos officium, quod in regimine monasterii exhibuistis, informat. Et ideo, quia monasterium beatorum Joannis et Stephani quod in Clusitana civitate constitutum est, cui communis filius Claudius abbas præesse dignoscitur, multa a prædecessoribus vestris præjudicia atque gravamina pertulisse cognovimus, oportet ut fraternitatis vestræ provisio eorum de futura quiete salubri ordinatione disponat, quatenus conversantes illic in Dei servitio, ipsius quoque gratia suffragante, liberi perseverent. Sed ne, ex ea quæ magis emendanda est consuetudine, quisque illic quolibet tempore quidque molestiæ præsumat inferre, necesse est ut hæc quæ inferius enumeranda curavimus, ita fraternitatis vestræ studio debeant custodiri, ut ex eis non possit ulterius inferendæ inquietudinis occasio reperiri. Nullus igitur ultra audeat de rebus, vel cartis prædicti monasterii, vel de loco aliquo qui ad

A eum pertinet quocunque modo, qualibet exquisitione minuere, nec immissiones vel dolos aliquos facere. Sed si qua forte causa inter Ravennatem et præfatum monasterium evenerit, et pacifice non potuerit ordinari, apud electos a partibus timentibus Deum, sine voluntaria dilatione, mediis sacrosanctis Evangeliiis finiatur. Defuncto vero abbate non extraneus, nisi de eadem congregatione, quem sibi propria voluntate congregatio elegerit, et qui electus fuerit sine dolo vel venalitate aliqua ordinetur. Quod si aptam inter se personam invenire nequiverint, solertem de aliis monasteriis sibi similiter eligant ordinandum; neque venienti abbati quæcunque persona qualibet occasione in suo monasterio præponatur, nisi forte exstantibus, quod absit! criminibus quæ sacri canones punire monstrant. Pariter autem custodiendum est ut, invito ejusdem monasterii abbate, ad ordinanda alia monasteria, aut ad ordines sacros, vel clericatus officium tolli exinde monachi non debeant sed si abundantes fuerint qui ad celebrandas Deo laudes vel utilitates monasteriorum complendas sufficiant, abbas cum devotione de his qui superfuerint offerat quos dignos coram Deo putaverit. Quod si sufficienter habens dare noluerit, tunc Ravennatis episcopus ad ordinanda alia monasteria de his qui supersunt tollat. Ad ecclesiasticum tamen officium nullus exinde producat, nisi quem abbas loci admonitus propria voluntate obtulerit. Quisquis autem ex prædicto monasterio ad ecclesiasticum pervenerit, ulterius illic ne potestatem aliquam nec licentiam habeat habitandi. Observandum quoque est ut descriptio rerum aut cartarum ejusdem monasterii ab ecclesiasticis fieri non debeat, si quando res exigit; sed abbas loci cum abbatibus aliis rerum inventarium faciat. Quoties autem pro utilitate monasterii sui ad pontificem Romanum abbas venire vel transmittere forte voluerit, ei modis omnibus liceat. Præterea, cum episcoporum adventus desideranter a monasteriis debeant expectari, quia tamen hospitandi occasione prædictum monasterium temporibus decessoris vestri nobis fuisse nuntiatum est prægravatum, oportet ut hoc sanctitas vestra decenter debeat temperare, ut visitandi exhortandique gratia ad monasterium, quoties placuerit, ab ejusdem civitatis antistite accedatur : sed sic charitatis officium illic episcopus impleat, ut gravamen aliquod monasterium non incurrat. Vestram vero fraternitatem prædictus abbas non solum non metuit ad monasterium frequenter accedere, sed etiam desiderabiliter concupiscit, sciens quod per vos substantia monasterii omnino gravari non possit. »

Ut privilegia et ordinationes et decreta beati Gregorii et aliorum sanctorum sine aliqua refragatione serventur : « Bonifacio primo defensori (*Id.*, *ibid.* vii, 17) : Ecclesiasticis utilitatibus fideliter insudantes congruo sunt beneficio prosequendi, ut et nos respondisse eorum digne obsequiis videamur, et illi et indulta gratia utiliores existant. » Et post aliqua : » Hæc itaque institutionis nostræ decreta

quæ pro defensorum sunt privilegiis et ordinatione disposita, perpetua stabilitate et sine aliqua constitutum refragatione servari, sive quæ scripto decrevimus, seu quæ in eis in nostra præsentia videntur esse disposita, nec a quoquam pontificum in toto vel partem vel ex qualibet occasione convelli decernimus, vel mutari: nam nimis est asperum et præcipue bonis sacerdotum moribus inimicum, nili quempiam quacunque rationis excusatione, ut quæ bene sunt ordinata rescindere, et exemplo suo docere cæteros sua quandoque posse constituta dissolvere.» — Joanni Episcopo Scillitano, item de eadem re [Id., *ibid.*, vii, 32]: « Grave nimis et contra sacerdotale constat esse propositum, vel cujusque monasterii privilegia olim indulta confundere, et ad irritum quæ sunt pro quiete disposita niti deducere: B questi namque nobis sunt monachi Castellienses, quod in fraternitatis vestræ civitate est constitutum, quia eidem monasterio quædam quæ prædecessoribus vestris permissa ac consuetudine longa servata sunt, festinetis inducere, et antiquam ordinationem quadam præjudicii novitate turbare. Proinde his fraternitatem vestram hortamur affatibus, ut, si ita est, ab ejus se molestia sine aliqua excusatione contineat, et quæ eis sunt diutius custodita, nullius occasionis tentet usurpatione convellere, sed cuncta illibate et sine aliqua studeat refragatione servare et plus sibi in eodem monasterio, quam prædecessoribus suis licuit, noverit non licere. Quia vero pariter questi sunt fraternitatem tuam quædam de monasterio sub xenii quasi specie abstulisse, necesse est ut, si quid te indecenter recolis accepisse, sine dilatione restituas, ne avaritiæ te graviter culpa redarguat, quem largum erga monasteria sacerdotalis debuerat, magis munificentia demonstrare.» Item post pauca: « Indicaverunt etiam monachi monasterii castrum quod Scillacium dicitur, in solo juris monasterii eorum esse fundatum, atque ob hoc habitantes illic factis libellis solatium singulis annis expendisse; persolvere sed postea contempsisse, et ab eadem se præsentatione supervacue supendisse. Fraternitas ergo vestra subtiliter veritatem curet addiscere, et, si ita repererit, instanter studeat ut ea quæ promiserunt, quia et ratio ita exigit, præbere non differant; quatenus et illi quiete quod D tenent possideant, et monasterii jura præjudicium non incurrant. Præterea questi nobis sunt prædicti monachi monasterii abbatem suum intra Scillanum castrum quod sexcentos pedes extenditur sub prætextu fabricandæ ecclesiæ fraternitati tuæ donationis titulo concessisse, et ideo volumus quantum parietes possunt ædificatæ ecclesiæ circumdari, juri ecclesiæ vindicari. Quidquid vero extra parietes ejusdem ecclesiæ esse potuerit, ad jura monasterii sine difficultate aliqua revertatur; quia nec mundanarum legum, nec sacrorum canonum statuta permittunt res monasterii de jure ejus quolibet titulo segregari. Quapropter donationem ejusdem terræ, quæ contra rationem facta est, sine aliqua restitue contra-

A dictione. Item æquitatis jus exigit ut hoc quod a prædecessoribus nostris cognita veritate est redditum, nostra debite denuo ecclesia tenere non debeat; ne, quod omnino contra religiosum constat esse propositum, non vera, sed imaginaria ac magis dolosa fuisse restitutio videatur. Et ideo, quoniam Stephanus abbas monasterii Sancti Marci quod constitutum juxta muros Spolitanæ civitatis esse dignoscitur, questus nobis est Massam Veneris in provincia Campaniæ sitam territorio Minturnensi, quam ei beatæ memoriæ decessoris nostri Benedicti redditam præceptione cognovimus, ab ecclesia nostra nunc indebite retineri; idcirco hac tibi auctoritate præcipimus ut, si manifeste ab ecclesiæ nostræ hominibus detinetur, in jure eam prædicti monasterii sine aliqua mora vel altercatione restituas. Si vero non a nostris, sed a quibusdam forsitan extraneis detinetur, strenua te agere sollicitudine volumus, ut injure modis omnibus memorati debeat monasterii reformari, quatenus et ipsum quod suum est te sollicitante sine aliqua fatigatione recipiat, et alter de dispendio monasterii injuste lucrum non habeat.»

[Id., *ibid.*, ii, 39.] « De ecclesiasticis vero privilegiis quod vestra fraternitas scribit, hoc postposita dubitatione teneat, quia, sicut nostra defendimus, ita singulis quibusque ecclesiis sua jura servamus, nec cuilibet favente gratia ultra quam meretur impertior nec ulli hoc quod sui juris est, ambitu stimulante, derogabo; sed fratres meos per omnia honorare cupio, sicque studeo honores in oculos subvehi, dummodo non sit quod alteri jure ab altero possit opponi. Responsalium vero vestrorum moribus valde congaudeo, in quibus mihi ostensum est quantum me diligitis, qui ad me clectos fratres et filios transmisistis. » — [Id., *ibid.*, xi, 32.] « Licet fraternitatem vestram erga monasteriorum curam pastoralis vigilantia credamus esse sollicitam, ea tamen quæ de monasterio in Africana provincia posito cognovimus, vobis necessario prævidimus indicare illa. Queritur autem Concodeus abbas lator præsentium quia, si quando monachos quibus præesse dignoscitur sub regulari voluerit disciplina restringere, monasterium temere deserant, et licite quocunque voluerint vagantes existant. Qui ergo hoc et ipsis omnino perniciosum est, aliis perditionis monstrat exemplum, hortamur fraternitatem vestram ut, si ita est, ecclesiasticam in illos correctionem exercent, et cum gravi eos ultione a tali procul dubio præsumptione compescat; atque ita ad obediendum salubri provisione superbientes animos jugo disciplinæ subjiciat, ut quos ad hujusmodi pravitatis excessum eorum poterat imitatio provocare, emendatio a culpa revocet, et suis, ut dignum est, doceat præpositis obedire. Quia vero a quibusdam episcopis excedentes monachos perhibet defensarii fraternitas vestra in hoc studeat esse sollicita, et eos a tali defensione sua modis omnibus interminatione suspendat [Id., *ibid.*, vii, 115]. Cum piæ desiderium voluntatis et laudandæ devotionis intentio

sacerdotalibus sit semper studiis adjuvanda, cura est sollicitudinis adhibenda, ut ea quæ pro quiete religionis et conversationis sint ordinata, ne dissimulatione negligere, ne quadam valeat præsumptione perturbare (27); sed, sicut hoc quod ratio exigebat non aliter oportuit definiri, ita quod definitum est non debet violari. Igitur gloriosæ memoriæ Childebertus Francorum rex catholicæ religionis amore succensus, intra muros Arelatensis civitatis monasterium virorum, ut scripto reperimus, pro sua mercede constituens, quædam ibidem pro habitantium sustentatione concessit; cujus ne voluntas unquam duceretur in irritum, et ea quæ pro quiete monachorum disposita fuerant turbarentur, quæque (pro quæcunque) contulit in jure ejusdem monasterii epistolis suis apostolica petiit auctoritate firmari; hoc quoque suæ petitioni subjungens, ut eidem monasterio tam in dispositione rerum quam in ordinatione abbatis quædam pariter privilegia largirentur: sciens quippe eam apostolicæ sedi reverentiam a fidelibus exhiberi, ut quæ ejus fuissent decreto disposita nullius deinceps illicitæ usurpationis molestia quaterentur. Unde, quia effectum et regia voluntas et res valde desiderata poscebat, a prædecessore nostro Vigilio Romanæ sedis antistite ad prædecessorem vestrum Aurelium scripta transmissa sunt, ubi omnia quæ amplectendæ voluntatis studium deposcebat apostolicæ auctoritatis libenti animo subfirmata sunt; quia difficultates pati non potuit hujusmodi res petita. Sed ut fraternitas vestra quæ fuerint tempore illo decreta cognoscat, antedicti prædecessoris nostri scripta his prævidimus scriptis adjungi; quibus lectione percussis hortamur ut omnia sacerdotali, sicut decet, studio inviolata conserves, nihilque illic de vetitis, nihil permittas de illicitis. Ex abundanti tamen cuncta quæ pro hujus rei quiete a prædecessore nostro statuta sunt, nostra iterum auctoritate in omnibus roboramus. Fraternitas ergo vestra ita se in custodiendis eis exhibeat, quatenus et omnem inquietudinis occasionem excludat, et aliis hoc operari studeat, dum se in custodienda defuncti piissima voluntate sollicitam, ut decet, exhibuerit et devotam. »

Item de servandis privilegiis Gregorius omnibus episcopis: « Nulli fas est vel velle vel posse transgredi apostolicæ sedis præcepta nec ejus dispositionis ministerium, quod omnium oportet sequi charitatem. Sit ergo ruinæ suæ dolore prostratus quisquis apostolicis voluerit contraire decretis, nec locum deinceps inter sacerdotes habeat; sed extorris a sancto ministerio fiat, ne de ejus judicio quisquam postea curam habeat, quoniam jam damnatus a sancta et apostolica Ecclesia ejusque auctoritate et propria inobedientia atque præsumptione a quoquam esse non dubitatur: quia majoris excommunicationis dejectione est exigendus, cui sanctæ Ecclesiæ commissa fuerit disciplina, qui non solum prælatæ sanctæ Ecclesiæ

A jussionibus parere debuit, sed etiam alios ne præterirent insinuare, sitque alienus a divinis et pontificalibus officiis, qui noluit præceptis obtemperare apostolicis. » Dicta beati Hieronymi ad Jovinianum; qualis debeat eligi episcopus (*Libro 1 adversus Jovinianum*): « Non ait Apostolus: eligatur episcopus qui unam ducat uxorem et filios faciat; » sed « qui unam habuerit uxorem et filios in omni disciplina subditos. » Certe confiteris non posse esse episcopum qui in episcopatu faciat filios, alioquin, si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur. Aut permittite sacerdotibus exercere opera nuptiarum, ut idem sint virgines quod mariti; aut, si sacerdotibus uxores non licet tangere, in eo sancti sunt quia imitantur pudicitiam virginalem. B Sed et hoc inferendum, si laicus et quicumque fidelis orare non potest nisi careat officio conjugali, sacerdoti cui semper pro populo offerenda sunt sacrificia semper orandum est: si semper orandum, ergo semper carendum matrimonio. Nam et in veteri lege qui pro populo hostias offerebant, non solum in domibus suis non erant, sed purificabantur ad tempus ab uxoribus separati, et vinum vel siceram non hibebant, quæ solent libidinem provocare. » De episcopis qui cum mulieribus habitant: « Nullus episcopus cum muliere habitet penitus; sin autem probatus fuerit hoc non observasse, episcopatus honore rejiciatur, quia ipse se indignum sacerdotio ostendit. » De clericis qui mulieres in domo sua habent: « Presbyteris et diaconis et in clero aliis scriptis non habentibus uxores, secundum divinas regulas interdiciamus et nos mulierem habere in sua domo, exceptis matre et filia et sorore et aliis personis quæ omnem querelam effugiunt, permittimus. Si quis autem adversus istam observationem mulierem in domo sua habuerit quæ potest susceptionem inferre turpitudinis, et ille a clericis suis audierit cum tali muliere habitare, et noluerit eam a domo sua repellere, vel accusatore emergente probatus fuerit inhoneste cum tali muliere versari, tunc episcopus secundum ecclesiasticos canones a clero eum repellat. » De nuptiis clericorum. « Si diaconus vel subdiaconus futurus non habeat uxorem, secundum ea quæ superius exposuimus, sibi conjunctam, non aliter consecratur nisi prius a consecratore interrogatus promiserit posse post consecrationem et sine legitima uxore caste vivere, non concedendo consecratore tempore consecrationis diacono vel subdiacono futuro permittere ut post consecrationem uxorem accipiat. Quod si hoc permiserit fieri, episcopatu suo repellatur. Presbyter autem vel diaconus vel subdiaconus qui uxorem duxerit, repellatur quidem de clero, curiæ autem ejus civitatis in qua clericus erat cum facultatibus suis tradatur. Sin autem lector secundas nuptias contraxerit, vel primas quidem, sed duxerit uxorem viduam vel disjunctam a marito, vel canonicus vel legibus sacris reprobata, in alium gradum

(27) Ultimis his duabus clausulis aliquid deesse videtur.

Ecclesiæ non procedat. Sed si quocumque modo in majorem gradum productus sit, rejiciatur ab eo, et priori restituatur. » De clericis qui nuptias contrahere non possunt : « Clericus qui supra lectores et cantores est, veluti subdiaconus vel diaconus, nullas nuptias contrahere audeat alioquin sacerdotio cadat. Lector quoque si secundas contraxerit nuptias, ad majorem gradum ecclesiastici ordinis prohibeatur ascendere. Laicus etiam si appareat uxori conjunctus esse quæ alium maritum habuit, aut si non jure conjunctus sit, aut si ille aliam uxorem habuit, neque subdiaconus, neque diaconus, neque presbyter fieri poterit. Nam etsi clandestinis artibus ad consecrationem irrepserit, honor ejus cadit. Item qui duas nuptias contraxerit, diaconus vel presbyter fieri prohibetur. Sed et si mulierem disjunctam a marito suo quem ipsa reliquit, uxorem quispiam habuerit, neque diaconus neque presbyter fieri potest. Idem est si concubinam habuerit, quippe tales homines cum castitate vivere decet ; castus autem est qui habet vel habuit uxorem castam, et ipsam virginem, et ab ipso virgine receptam. Si quis autem presbyter vel diaconus aut subdiaconus uxorem duxerit, vel concubinam habuerit sive clam sive palam sive sub aliqua figura, cadat clericatus honore, et sit privatus et laicus. Item ea quæ de clericis diximus teneant etiam et in diaconissis. Diaconissas autem creari constitutio præcipit, si quinquaginta annorum ætatem agunt, ita tamen ut virgines sint, vel si unum maritum tantum habuerunt. Si autem mulier, propter aliquam necessitatem, minor quinquaginta annis diaconissa facta fuerit, non liceat ei alibi degere quam in archisterio sanctimonialium mulierum, ubi neque mares conversantur, neque vivere liceat ei quomodo velit. Nam diaconissæ super se habitare debent, vel nullum alium admittere secum, nisi revera fratrem ; sin autem aliqua suspicio sit quasi simulatus frater cum ea degat, vel ab initio non consecretur, vel, si consecrata fuerit, amittat honorem. »

De clericis : « Nemo clericus fiat nisi is qui et bonum testimonium habet et litteratus est. Qui enim litteras non scit, clericus esse non potest : doceantur et presbyteri et diaconi sacras orationes et ecclesiasticos canones : quos scilicet consecrari oportet sine reprehensione, sine contradictione, sine pecuniarum datione, liberatos tam officiali quam curiali conditione, nisi forte secundum observationem quam in primo capite præsentis constitutionis exposuimus. Item sive lector, sive subdiaconus, sive presbyter clericatus honorem contempserit, et in aliam vitam transierit, duorum alterum sit : vel curiali conditioni cum suis facultatibus subjiciatur, vel si plures curiales civitates habeat, sive, ut ipse vilior sit, ad officialem conditionem trahatur, id est laxiorem. » De episcopis. « Hæc constitutio in primo capite consecrationis episcoporum loquitur quemadmodum oportet procedere. Necesse est enim prius disceptari de vita episcopi, utrum bona sit an

reprehensibilis, et iterum bonis testimoniis muniatur an non. Sed et si officialis vel curialis conditionis sit, prohibetur episcopus fieri, nisi forte a tenera ætate in monasterio fuit. Eoque modo liberatus est prædictis conditionibus ; ita tamen ut quartam portionem substantiæ suæ curiæ præstet, secundum legis observantiam. Sed neque ex laico statim ad episcopatum ascendere licet, neque clericatus honorem simulatum habuisse sufficit. Oportet eum qui episcopus sit neque uxorem habere, neque concubinam, neque filios, neque nepotes seu legitimos sive legibus incognitos ; et si quis contra hæc fecerit, et is qui factus est, et is qui eum fecit, episcopatus expellatur honore. Ne liceat pecuniæ datione episcopum esse. Eum autem oportet qui episcopus fit, vel monachum, vel clericum : ita tamen ut non minus sex mensibus appareat eum in clericatu fuisse. Legere autem debet et sacros canones, eoque tempore quo consecratur, consulatur eum is qui consecrat, si possit facere atque custodire omnia quæ divini præcipiunt canones, et si quidem negaverit se posse custodire, non consecretur ; si autem pollicitus fuerit observaturum se quantum hominibus possibile est sancta canonum præcepta, tunc is qui consecrat eum admonere atque prædicere debet quod si non observaverit canones sanctos, et alienus erit a Deo, et religiosus episcopis non connumerabitur : nam canones Patrum vim legum habere oportet. Sin autem aliquis pecuniam dederit, eodemque modo episcopus creatus fuerit, non solum ipse, sed etiam qui consecravit eum inter episcopos non erit, sed pecuniæ vel res datæ consecrationis causa sacrosanctæ Ecclesiæ addicantur, sive episcopus, sive est qui dedit. Is autem qui accepit, non solum res amittat, sed etiam gradum atque honorem clericatus. Similiter autem et si laicus sit qui pecuniam vel res accepit, et ipsas amittat, et aliud tantum quantum accepit pecuniæ nomine sanctæ Ecclesiæ præstare compellatur ; sed et si magistratum gerat, in magistratu esse desinat, et in exilio irrevocabili condemnabitur. Sin autem aliquis presbyter vel diaconus constitutus pecunia data ad episcopatum pervenerit, non solum episcopus esse desinat, sed etiam priorum gradum presbyteratus vel diaconi amittat. Consecratio autem episcopi fiat ante omnem populum Christianitatis, ut sit facultas unicuique si velit contradicere. Et si quidem ante consecrationem facta fuerit contradictio, non prius consecretur episcopus nisi disceptatio de contradictione facta sit, et undique appareat innoxius. Is autem qui eum contradixit, calumniator, si contradictionis iudicium deseruerit, et si non peregerit causam, prohibeatur sacra communione in omni vita sua ab eo qui consecraverit episcopum »

De presbyteris constituendis statutum est : « Ut sine auctoritate vel consensu episcoporum presbyteri in quibuslibet Ecclesiis nec constituentur nec expellantur, et si laici clericos probabilis vitæ et doctrinæ episcopis consecrandos suisque in Ecclesiis constituen-

do obtulerint, nulla qualibet occasione eos rejiciant» In concilio Carthaginensi: «Ut cum omnibus omnino clericis extraneæ femine non cohabitent, sed solæ matres, aviæ, materteræ, amitæ, sorores, et filie fratrum vel sororum. » Item in eodem concilio : « Ut clerici vel continentes ad viduas vel virgines, nisi ex jussu et permissu episcoporum, non accedant et hoc non soli faciant, sed cum clericis, aut cum his cum quibus episcopus jusserit. Nec ipsi episcopi aut presbyteri soli habeant accessum ad hujusmodi feminas, sed aut ubi clerici præsentés sunt, aut graves aliqui Christiani. » In Ancyrano concilio : « Diaconi cum ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt dicentes velle se habere uxores, neque posse continere : hi postea si ad nuptias venerint, manent in clero tantum, et a ministerio abjiciantur. Quicumque sane tacuerunt et susceperunt manus impositionem professi continentiam, et postea ad nuptias convenerunt, a ministerio et clero cessare debent, laicam tantum communionem recipientes. » In Decretalibus papæ Leonis : « Quod subdiaconi carnale connubium denegetur. Nam cum extra clericorum ordinem constituti nuptiarum societati et procreationi filiorum studere sit liberum arbitrium, ad exhibendam tamen perfectæ continentie puritatem, nec subdiaconi quidem connubium carnale conceditur, ut et qui habent sint tanquam non habentes, et qui non habent permaneant singulares. Quod si in hoc ordine, qui quartus est a capite, dignum est custodiri, quanto magis in primo vel secundo tertiove servandum est ne aut levitico, aut presbyterali honore, aut episcopali excellentia quisquam indoneus æstimetur, qui se a voluptate uxoris nec dum frenasse detegitur. » Innocentius papa : « Quod hi qui in presbyterio filios genuerint, removeri oportet ab officio. Qui zelo fidei ac disciplinæ doctus non patitur Ecclesiam pollui ab indignis presbyteris quos in presbyterio filios asserit procreasse, quod non licere exponerem, nisi nossem vestram prudentiam legis totius habere notitiam. Et ideo, fratres charissimi, libelli qui subjectus est tenore perspecto, eos qui talia perpetrasse dicuntur jubete in medio collocari, discussisque objectionibus quæ ipsis presbyteris impinguntur, si convinci potuerint, a sacerdotali removeantur officio ; quia qui sancti non sunt, sancta tractare non possunt, atque alieni efficiuntur a ministerio, quod vivendo illicite polluerunt. Miramur autem hæc eorum dissimulare episcopos, ut aut cohibere connivere, aut nescire esse illicita judicentur. »

In Nicæno Concilio de subintroducendis mulieribus : « Interdixit per omnia magna synodus non episcopo, non presbytero, non diacono, nec alicui omnino qui in clero est licere subintroducendam habere mulierem, nisi forte matrem, aut sororem, aut amatam, vel eas tantum personas quæ suspiciones effugiunt. » Hoc autem Nicænum concilium beatus

Ambrosius in libro de Trinitate his verbis in immensum effert : « De conciliis vel potissimum sequar quod trecenti decem et octo sacerdotes, tanquam Abrahamæ lecti iudicio, consona fidei virtute victores, velut trophæum toto orbe subactis perfidis extulerunt : ut mihi videatur hoc esse divinum quod eodem numero in conciliis fidei habeamus oraculum, quod in historia pietatis exemplum. » In Decretalibus ; quæ femine habitent cum clericis : « Feminas vero non alias esse patimur in domibus clericorum, nisi eas tantum quas propter solas necessitudinum causas habitare cum hisdem synodus Nicæna permisit. » In concilio Laodicensi : « Viris cum mulieribus lavacra non celebranda. Quod non oporteat sacris officiis deditos aut clericos aut continentes, vel omnem laicum Christianum lavacra cum mulieribus celebrare, quia hæc apud gentes prima reprehensio est. » Non licere clericis ludicris et spectaculis interesse : « Oportet ministros altaris, vel quoslibet clericos spectaculis aliquibus quæ aut in nuptiis aut in cœnis exhibentur interesse, sed antequam cœmeci (28) ingrediantur, surgere eosdem convivio et abire debere. » In synodo Neocæsariensi, capitul. 1 : « Presbyter qui uxorem duxerit, ab ordine suo illum deponi debere. Quod si fornicatus fuerit vel adulterium commiserit, extra ecclesiam abjiciatur, et pœnitentiam inter laicos redactus agat. » In eadem Synodo, capitul. 12 : « Quæ forma servatur in clericis, maxime cum vetus regula hoc habeat ut quisque correctus baptisatus clericus esse voluisset, sponderet se uxorem omnino non ducere. » In synodo Carthaginensi, de continentia Aurelius episcopus dixit : « Cum præterito concilio de continentia et castitatis moderamine tractaretur, gradus isti tres, qui conscriptione quadam castitatis per consecrationes adnexi sunt, episcopos, inquam, presbyteros et diaconos, ita placuit, ut sacros concederet antistites, ac Dei sacerdotes, nec non et levitas, vel qui sacramentis divinis inserviunt, continentes esse in omnibus, quo possint simpliciter quod a Deo postulant impetrare ; ut quod apostoli docuerunt, et ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus. »

In eadem synodo, de diversis ordinibus ab uxoribus abstinendis Faustinus episcopus Ecclesiæ Pontinæ provincie Picensis legatus sanctæ Ecclesiæ dixit : « Placet ut episcopi, presbyteri et diaconi, vel qui sacramenta contractant, pudicitie custodes ab uxoribus se abstineant. » Ab universis episcopis dictum est : « Placet ut in omnibus et ab omnibus pudicitia custodiatur qui altari inserviunt. » Præterea cum de quorundam clericorum quamvis erga uxores proprias incontinentia referretur, « placuit episcopos et presbyteros et diaconos secundum priora statuta etiam ab uxoribus continere : quod nisi fecerint, ab ecclesiastico removeantur officio ; cæteros autem clericos ad hoc non cogi, sed secundum unius cujusque Ecclesiæ consuetudinem observari debere. »

(28) *Thymelici*, id est *tibicines*.

In synodo Romana cui beatus Silvester papa præsedit cum episcopis ducentis octoginta quatuor : « Nemo presbyter a die honoris presbyterii sumat conjugium : quod si quis hoc neglecto aliter egerit, duodecim annis eum dicimus privari honore. Quod si quis contra hoc chirographum præsens et publice dictum egerit, condemnabitur in perpetuum. » Ambrosius in epistola ad Titum inter cætera sic ait : « Unius uxoris virum, quamvis secundam numero uxorem non sit habere prohibitum, ut tamen quis dignus ad episcopatum sit, etiam licitam debet spernere propter sublimitatem ipsius ordinis, quia cæteris melior debet esse qui cupidus est sedis illius. Sobrium, pudicum, ornatum, hospitalem, docibilem, non obnoxium vino, non verberatorem, sed modestum non litigiosum, non asperum, domum suam bene regentem, filios habentem subditos cum omni charitate: talem hominem, qui hæc custodiat quæ enumerat bona, creari debere dicit episcopum: hæc enim signa sunt dignitatis episcopalis. Si quis autem potiora sectatus est, corpus et animam suam Deo dicaverit ne se copulet matrimonio, tanto magis dignior fiet; ideo enim inferiorem posuit, ut de potiore nemo dubitaret. Sit autem episcopus pudicus, quem Græci *σωφρονα* vocant, et Latinus interpres, verbi ambiguitate deceptus, pro pudico prudentem transtulit. Si autem laicis imperatur ut propter orationem abstineant se ab uxorum coitu, quid de episcopo sentiendum est, qui quotidie pro suis populique peccatis illibatas Deo oblaturus est victimas? Relegamus Regum libros, et inveniemus sacerdotem Abimelech de panibus propositionis noluisse prius dare D. D. et pueris ejus, nisi interrogaret utrum mundi essent pueri a muliere, non utique aliena, sed conjuge? et nisi eos audiisset ab heri et nudius tertius vacasse ab opere conjugali, nunquam panes quos prius negaverat concessisset. Quantum interest inter propositionis panes et corpus Christi? quæ differentia inter umbram et corpora, inter imaginem et veritatem? inter exemplaria futurorum et ea ipsa quæ per exemplaria præfigurabantur? Quomodo itaque mansuetudo, patientia, sobrietas, moderatio, abstinentia lucri, hospitalitas quoque et benignitas præcipue esse debent in episcopo et inter cunctos laicos eminentia, sic et castitas propria et ita dixerim pudicitia sacerdotalis, ut non solum ab opere se immundo abstineat, sed etiam a jactu oculi et cogitationis errore mens Christi corpus confectura sit libera. Justus quoque episcopus debet esse et sanctus, ut justitiam in populis quibus præest exerceat, reddens unicuique quod meretur, nec accipiat personam in judicio. Inter laici autem et episcopi justitiam hoc interest, quod laicus potest justus apparere in paucis, episcopus vero in tot exercere justitiam quot et subditos habet. Sit quoque episcopus abstinens, non tantum, ut quidam putant, a libidine, ab uxoris complexu, sed ab omnibus animi perturbationibus, ne ad iracundiam concitetur, ne illum tristitia dejiciat, ne terror agitet, ne lætitia immoderata sustol-

A lat. Abstinentia autem in fructibus spiritus ab Apostolo numerata est. »

Isidorus Spalensis episcopus in libro *Officiorum sacrorum* : « Qui enim in erudiendis atque instituendis ad virtutem populis præerit, necesse est ut in omnibus sanctus sit, et in nullo reprehensibilis habeatur. Qui enim alium de peccatis arguit, ipse a peccato debet esse alienus. Nam cum qua fronte subjectos arguere poterit, cum illi statim possit correptus ingerere : Ante te doce quæ recta sunt, o episcope ! » Quapropter qui negligit recta facere, desinat recta docere ; prius quippe semetipsum corrigere debet qui alios ad bene vivendum admonere studet, ita ut in omnibus semetipsum formam vivendi præbeat, cunctosque ad bonum opus et doctrina et opere provocet. Cui etiam et scientia Scripturarum necessaria est, quia si episcopi tantum sancta sit vita, sibi soli potest prodesse sic vivendo. Porro si et doctrina et sermone fuerit eruditus, potest quoque cæteros instruere, et docere suos, et adversarios repercutere ; qui nisi refutati fuerint atque convicti, facile queunt simplicium corda pervertere. Hujus autem sermo debet esse purus, simplex et aptus ; cujus præ cæteris speciale officium est Scripturas legere, percurrere canones, exempla sanctorum imitari, vigiliis, jejuniis, orationibus incumbere, cum fratribus habere pacem, nec quemquam ex membris suis despiciere, nullum damnare nisi comprobatum, nullum excommunicare nisi discussum : quique ita humilitate pariter et auctoritate præstabit, ut nec per nimiam humilitatem suam subditorum vitia convallescere faciat, nec per immoderatam auctoritatem severitatis potestatem exercent, sed tanto cautius erga commissos agat, quanto durius Christum judicare formidat. » Idem in eodem libro : « Sint igitur et virgines episcopi, casti, mundi, et pergant viam sublimitatis ; pede humilitatis sequantur Christum, tenendo perseveranter quod voverunt ardentem, ita ut professi hac servata integritate, cæteris etiam moribus congruant, sine quibus procul dubio otiosa et inanis manet virginitas. Illi ergo virgines esse probantur qui sic continentie inserviunt, ut nullis criminibus, nulloque terrenæ sollicitudinis honore prægraventur. Curam enim mundi conjugalis copula gignit, Paulo docente, dum dicit. « *Volo autem vos sine sollicitudine esse. Qui sine uxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Domino. Qui autem cum uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori* (I Cor. VII, 32, 33). Unde agnoscitur non posse placere Deo hujusmodi continentie votum quod præpeditur sæcularium impedimento curarum. » Idem eodem libro : « Debent ergo et ipsi episcopi ita esse perfecti, et in officiis sacerdotalibus eruditi, ut peccata populi in loco sancto, in atriis tabernaculi testimonii ipsi non peccando consumant. Quid autem est in loco sancto manducare peccatum? locus erat sanctus in quem pervenerat Moyses, secundum quod dictum est ad

eum : *Locus enim in quo stas terra sancta est (Exod. III, 5)*. Similiter ergo et in Ecclesia Dei locus sanctus est fides perfecta et charitas de corde puro et conscientia pura. Videant et discant episcopi quid sit tactus qui faciat immundum, quid vero sit tactus qui faciat mundum. Apostolus dicit : *Bonum est homini mulierem non tangere (I Cor. VII, 1)*. Hic tactus immundus est; hoc est enim illud quod Dominus in Evangelio ait : *Si quis viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est eam in corde suo (Matth. V, 28)* : tetigit enim cor ejus concupiscentiæ vitium, et immunda facta est anima ejus. Si quis ergo hoc modo tangit aliquam rem, id est vel per mulieris concupiscentiam, vel per pecuniæ cupiditatem vel alio quolibet peccati desiderio, immundum tetigit, et inquinatus est. Oportet ergo te, si quid tale tetigeris, scire quomodo offeras sacrificium, secundum ea quæ in superioribus memoravimus, ut mundus effici possis. »

Ambrosius in Epistolam ad Romanos (c. VIII) : « *Fratres, quicumque spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei; si prudentia carnis inimica est in Deum, et qui in carne sunt Deo placere non possunt, arbitror eos qui serviunt officio conjugali quod prudentiam carnis diligant, et in carne sunt, a qua retrahens nos Apostolus, et jungens Spiritui deinceps loquitur (c. XII) : Obsecro vos, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem.* » Idem post pauca : « *Vide, frater, quanta pudicitia exigatur in episcopo, ut si filii ejus impudici fuerint, ipse episcopus esse non possit, et eodem vitio offendant Deum quo offendit et Heli pontifex qui corripuerat quidem filios, sed quia non abjecerat delinquentes, retrorsum cecidit, et mortuus est (I Reg. IV). In omni gradu et sexu tenet pudicitia principatum. Cernis igitur quod episcopus, presbyter, diaconus non ideo sint beati quia episcopi vel presbyteri sunt aut diaconi, sed si virtutes habuerint nominum suorum et officiorum : alioquin si diaconus sanctior episcopo suo fuerit, non ex eo quod in inferiori gradus est apud Christum deterior erit : ut Stephanus diaconus, qui primus martyrio coronatus est minor futurus in regno cælorum multis episcopis, et Timotheo ac Tilo : quos ut subjicere non audeo, ita nec antepone (I Tim. III, 2, 3). Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, ut nulli vitio luxuriæ mancipatus sit : unius uxoris virum, qui unam uxorem habuerit, non qui habeat : sobrietatem, sive, ut in Græco dicitur, vigilantem, id est Niphanon [νηφαντόν] : pudicum, hoc enim significat Sophronon [σώφρονα], ornatum et castitate et moribus : hospitalem, ut imitetur Abraham, et cum peregrinis, imo in peregrinis Christum suscipiat : doctorem, nihil enim prodest conscientia virtutum frui, nisi et creditum sibi populum possit instruere, ut valeat exhortari in doctrina, et eos qui contradicunt redarguere : non vinolentum, quia semper in sanctis sanctorum est, et offert hostias, vinum et siceram non bibit : non vinolentum, quia in vino*

luxuria est : non vinolentum; sic bibat episcopus ut an biberit ignoretur. » Ambrosius in Epistolam ad Romanos : « *Quanta felicitas non uxoris esse servum, sed Christi; non carni servire, sed spiritui ! qui enim adhæret Domino, unus spiritus est (I Cor. VII, 17)*, Ac ne forsitan in eo quod supra dixerat : *Servus vocatus es, non sit tibi curæ, sed et si potes liber fieri magis utere (Ibid., 21)*, sugillasse continentiam videretur, et in famulatum tradidisse nos conjugum, infert sententiam quæ omnem cavillationem amputet : *Pretio magno empti estis; nolite fieri servi hominum (Ibid., 23)*, neque conjugum, redempti sumus pretiosissimo Christi sanguine. Vere amat virgines Christus, quia sponte tribuunt quod sibi non fuerat imperatum, majorisque gratiæ est offerre quod non debeas, quam reddere quod exigeris. Apostoli, uxoris onere contempto : *Si talis, inquit, est causa hominis, cum uxore non expedit nubere (Matth. XIX, 10)*. Quorum sententiam Dominus probans : Recte quidem, ait, sentitis, quod expediat homini ad cælorum regnatum non accipere uxorem; Sed difficilis est res, et *Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est (Ibid., 11)*. Et paulo post tractanda sententia est : *Sunt, inquit, qui se castraverunt propter regna cælorum (Ibid., 12)* : ergo qui se non castraverunt, locum non possunt accipere castratorum : *Qui potest, inquit, capere, capiat (Ibid.)*. Grandis fidei est grandisque virtutis, Dei templum esse purissimum. Totum se holocaustum offerre Domino, et juxta eundem Apostolum esse sanctum et corpore et spiritu. Hi sunt eunuchi qui, se lignum aridum ob sterilitatem putantes, audiunt per Isaiam (*Isa. LVI*) quod pro filiis et filiabus locum habeant in cælis paratum. » Hieronymus : « *Non potest Domini servire militiæ, qui servus est uxoris. De speculis mulierum jejunantium, quasi de purissimis corporibus Virginum. Luter in tabernaculo funditus, et intrinsecus in sanctuario tam Cherubim, quam propitiatorium et arca testamenti, et mensa propositionis et candelabrum et thuribulum ex auro mundissimo sunt : neque enim in Sancta sanctorum poterat inferri argentum. Sicut in ligno vermis, ita perdit virum suum uxor malefica. Si autem asserueris hoc de malis dictum esse conjugibus, et ego tibi breviter respondebo : Quæ enim mihi incumbit necessitas venire in dubium utrum mala sit an bona futura quam duxero? melius est habitare in terra deserta quam cum uxore litigiosa et iracunda. Quam rarum sit uxorem sine his vitiis invenire, novit ille qui duxit uxorem. Unde pulchre Varius Geminus, sublimis orator? « *Qui non, inquit, litigat, cælebs est : » Melius est inhabitare in angulo tecti, quam cum uxore maledica in domo communi (Prov. XXV, 24)* : assiduis quippe jurgiis, et quotidiana garrulitate facit perpluere domum ejus, et ejicit eum de ædibus suis, id est de Ecclesia. Æstimo quod qui uxorem habet, quandiu ad idipsum revertitur, non tentet eum Satanas, quia in carne seminat, et non in spiritu; qui autem in carne seminat, non*

ego, sed Apostolus loquitur quod metat corruptio-
nem (Gal. vi, 8). *Elegit nos in Christo Deus Pater
ante constitutionem mundi, ut essemus sancti et immacu-
lati coram eo (Eph. 1, 4). Ambulavimus in concu-
piscentiis carnis facientes voluntatem ejus et cogita-
tionum; et fuimus filii iræ sicut et cæteri; nunc au-
tem cum resuscitavit et consedere nos fecit in cælesti-
bus in Christo Jesu (Ephes. 11, 3, 5, 6), ut deponamus
secundum priorem conversationem veterem hominem,
qui corrumpitur juxta desideria carnis (Ibid., 14, 22).*
Quæcunque ergo sunt vera, quæcunque pudica,
quæcunque justa, quæcunque ad castitatem perti-
nentia, his copulemur, hæc sequamur. *

D. Ambrosius ad Pammachium : « Consequens
est ut secundum imaginem ejus qui sacerdotium
Ecclesiæ dedit, etiam ministri et sacerdotes Eccle-
siæ peccata populi accipiant, et ipsi, imitantes Ma-
gistrum, remissionem populo peccatorum tribuant,
Debent ergo et ipsi Ecclesiæ sacerdotes ita perfecti
esse, et in officiis sacerdotalibus eruditi, ut peccata
populi in loco sancto, in atriis tabernaculi testimonii

A ipsi non peccando consumant. Quid autem est in loco
sancto manducare peccatum? locus erat sanctus
in quem pervenerat Moyses, secundum quod dictum
est ad eum : *Locus enim in quo stas terra sancta est
(Exod. 11, 5).* Similiter ergo et in Ecclesia Dei
locus sanctus est, fides perfecta, et charitas de
corde puro et conscientia bona; qui in his stat, in
Ecclesia, in loco se sancto stare cognoscat. » Item
post pauca : « Discant sacerdotes Domini qui Ec-
clesiis præsunt, quia pars eis data est cum his quo-
rum delicta repropitaverint (Hebr. 11, 17) : quid
autem est repropitiare delictum? si assumpseris
peccatorem, et monendo, hortando, docendo, in-
struendo adduxeris eum ad pœnitentiam, ab errore
correxeris, a vitiis emendaveris, et effeceris eum
B talem ut ei converso propitius fiat, pro delicto
repropitiasset diceris. Si ergo talis fueris sacerdos,
et talis fuerit doctrina tua et sermo tuus, pars tibi
datur eorum quos correxeris, ut illorum meritum
tua merces sit et illorum salus, tua gloria. »

EPISTOLA XV.

AD LEONEM ABBATEM ROMANI SANCTI BONIFACII MONASTERII.

(Apud Mabill. *Annal. ord. S. Bened.*, tom. IV, Append., pag. 691.)

Facundiæ prærogativa cum vitæ merito et sa-
pientiæ doctrina mirabiliter intonanti domino L.
Sancti Bonifacii charissimorum charissimo, abbati,
Floriacensis cœnobii humilis abbas ABBO Spiritum
Domini, qui replevit orbem terrarum, replere illius
ipsius scientiam et intellectum.

Charitas, quæ est vinculum perfectionis, dum nos
ambos Remis positos conglutinaret labiis privatæ
collocationis, tot oratorios rivos, tantos sanctæ
Scripturæ favos bono zelo fulminea lingua vestra
eructavit coram et secreto, ut exclamans compellar
dicere : *Diffusa est gratia in labiis tuis; propterea
benedixit te Deus in æternum.* Dum ergo ad talia
rutilantium verberum fulgura stupui, coactus sum
deinceps ubique confiteri vos tonitruum esse Spiri-
tus sancti, qui super apostoles in igneis linguis
descendit, qui etiam vos ardentem rhomphæam, ad
secandos improbos de templo suo, septem donis gra-
tiarum decenter eliminavit. Inter hæc tandem, erectis
animi luminibus, solares vestræ eloquentiæ radios
D aquilinis oculis conspiciere volui; et sicut ait Eccle-
siastes, *Frater fratrem adjuvans quasi civitas mu-
nita et fortis, baculum robusti adjutorii et columnam
inseparabilis amicitiae vos in æternum, si placet,
habere decrevi.* Hujus rei gratia flecto genua mea
ad Patrem, ut det vobis id ipsum sapere per Domi-
num nostrum Jesum Christum, ut favus distillans
labia vestra memoriale nostrum hæreditare possi-
deant in sempiterna sæcula. Inter familiaria verbo-
rum nostrorum arcana distillavit auribus nostris
unum quoddam eloquium vestra magnificentia quod

non minus adimplere, si Deus voluerit, satago, quam
vitam perpetuam mercari ex voto. Pretiosarum re-
liquiarum sancti Patris Benedicti insignia postula-
stis vobis dirigi, eo quod indubitatum penitus esset
C sanctissimam ipsius corporis præsentiam a nobis
retineri, ideoque velle enixius in honore illius ora-
torium construere, itemque nobis de sancto Bonifacio
aut de sacris artibus cæterorum sanctorum nobis
eadem recompensari. Adjecit in superincomparabili
bonitas quod si nosurgeret super re domestica aliqua
voluntas corroborare nostra privilegia per Romanæ
auctoritatis stylum apostolicum, vos in omnibus et
per omnia nostri fore fidelissimum collaboratorem.
Hæc autem omnia perficere voti erat, quando ma-
gnifica principis apostolorum membra supplex adi-
sed Romanam Ecclesiam digno viduatam pastore,
heu, proh dolor! offendi. Vestra autem absentia, pro-
fiteor, ita affectus sum sicut solet affici fetus gal-
linæ, conquerens raucis faucibus abstractum esse
unicum matris suæ præsidium. Nuper autem audi-
D nuntium, quod me lætificavit super aurum et topa-
zium, erectum esse apostolicum decus per quemdam
imperialis sanguinis virum, totum virtutibus et sa-
pientia compositum. Vester vero reditus intonuit
menti nostræ velut paradisiacæ reversionis ineffa-
bilis concentus. Nunc igitur, sicut locuti sumus ad
invicem, et hæc epistola vestris aspectibus se præ-
sentat, per hos sancti patris Benedicti monachos
audire placeat, et audita perficere, velut promisistis,
cum summa fide et devotione. Ipse autem idem
Spiritus, qui inspiravit omnis eloquentiæ flore Gre-

gorium, inspiret hujus suæ sanctæ Romanæ Ecclesie venerabilem apostolicum, vobisque concedat ut sitis eidem ipsi dulcissimus a secretis, ad con-

A solidandam dejectionem apostolicæ auctoritatis, Valete.

EPISTOLA XVI.

AD BERNARDUM ABBATEM BELLILOCENSEM.

(Vide supra in Vita S. Abbonis, num. 10.)

SANCTI ABBONIS

FLORIAGENSIS ABBATIS

APOLOGETICUS

AD HUGONEM ET RODBERTUM REGES FRANCORUM.

Sæpe contingit ut, dum nimius insurgentium calamitatum horror mentem fatigat, ipso horrore non ea quæ dicere debuerat turbatus animus expediat, sed phantasmate cogitationum aliorum raptus, quæ tacenda taceat. Semper enim summæ tranquillitatis quietem diligit, qui veritatis arcanum ratiocinando disponere gessit: quapropter ab ipsis disciplinarum rudimentis, sicut cervus desiderat ad fontes aquarum (*Psal. xli, 1*), ita desideravit anima mea laboriosum spiritalis philosophiæ otium quod ad multorum utilitatem verterem in honestum negotium; sed, meis peccatis præpedientibus, eo relicto, quodammodo ad sæculi sollicitudinem sum reductus, qui sub cura pastoralis regiminis quotidie sustentor aqua angustiae et pane tribulationis (*III Reg. xii, 27*): corrodit me canino dente æmulum supplantatrix calliditas circumlatrat adversariorum frequens acerbitas, nec aliud contra me immurmurant, nisi quod monachorum senatum salvum esse volui, nostræ reipublicæ augmentum quæsivi, ac cavillationi insidiantium auctoritate qua valui contradixi, nec abscondi omnino misericordiam et veritatem a consilio multo. Pro hujusmodi malis meo insidiantur sanguini, me succentariatis insequuntur odiis: adeo ut nec regia majestas eos deterreat quin me clanculo trucident, si eis locus tempusve arrideat. Unde sedulus in orationibus meis Deum deprecor ut judicet et discernat causam meam solito, eripiatque ab homine iniquo et doloso (*Psal. xlii, 1*); et, si coram dominis meis episcopis, quos catholica fide orthodoxos didici, locum defendendi accipiam, credo me innoxium futurum a crimine, si jurgiorum originem examinaverint absque personarum acceptione. Quis enim suo præjudicio ad id deveniet, ut aliqua qualiscunque monasterii possessiuncula ab alienari debeat? Quis rerum extortor legumque contortor funiculos ecclesiasticæ hæreditatis miscendo confundere præsumat, cum scriptum sit. *Ne transgrediaris terminos quos posuerunt patres tui?*

B (*Prov. xii, 22*.) Ecce, secundum regulas sanctorum Patrum, judicio episcoporum subditus audientiam non diffugio, villicationis meæ rationem redditurus, tantum fide accepta ut non ab insidiantibus interceptus aliquid patiar; qui paratus sum mori, si aliquando digna morte commisi. Et primum de fide mea discutendum exopto, sine qua salvus esse non potero, ut mea examinatione alii proficiant, vel mea obtestatione se in hæresim cecidisse cognoscant, a qua conentur quantocius erui: ne in ea usque ad mortem manendo fiant stipula diaboli; nam quicumque de Deo, de religione, de communi statu sanctæ Ecclesiæ aliter credit quam Christus docuit, aut sub sanctis apostolis catholica Ecclesia tenuit, suisque successoribus tenendum tradidit, non catholicus vel fidelis, sed C plane hæreticus existit. Siquidem omnes hæreses ita persecuti sunt patres nostri, ut primitus, fide exposita, explorarent in suis conciliis ne quis sentiret aliquid contrarium ipsis apostolis, qui repertus absque ulla dilatione aut ad corpus totius Ecclesiæ est reductus, aut usque ad erroris abrenuntiationem percussus anathemate, catholica privatus est communione, nec magis serpentem tangere vitaverunt orthodoxi, quam adhærere hujusmodi lepra contaminatis. Unde in canonibus prohibemur, si nos catholicos esse scimus, ne cum eis saltem oremus: nam sub Marciano principe apud Chalcedoniam xv et eo amplius dierum actio de hac re ventilata est, residentibus episcopis ducentis, et, ut quibusdam placet, mille ducentis, quibus omnibus pius princeps ex D suorum rerum copia sumptus abundanter præbuit quoad omnes hæreticos a se repellerent, id est eos qui in verbo vel opere aliter quam sancti apostoli sensissent. Quo facto, in tantum puritas fidei pio placuit principi, ut eam ipse cum sua conjuge sub chirographo hoc publice profiteretur coram illo magno concilio, cujus piam religionem imitamini, domini nostri, Hugo et Rotberte, clarissimi reges, si in